

Materieelprojectenoverzicht

Prinsjesdag 2010

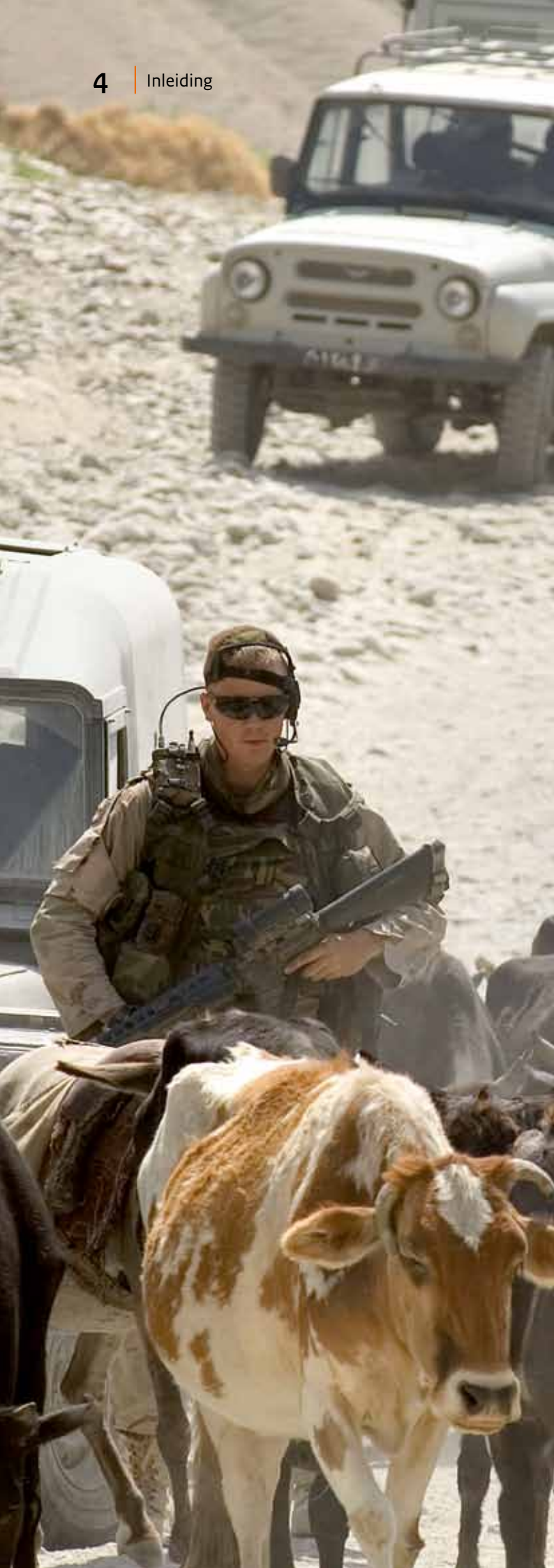

Ministerie van Defensie

- 4 Inleiding**
- 6 Opbouw MPO**
- 12 Tabellen**

- 22 Projecten**
- 22 Projecten Zeestrijdkrachten**
  - In realisatie*
  - 24** Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit (PAM)
  - 25** *Fast Raiding, Interception and Special Forces Craft (FRISC)*
  - 26** Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)
  - 27** Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten)
  - 29** Patrouilleschepen
  - 31** Verwerving *Joint* Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)

  - In planning*
  - 33** Herinstructie mijnneveegcapaciteit
  - 35** Instandhouding Goalkeeper
  - 36** Instandhouding Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten)
  - 37** Instandhouding M-fregatten
  - 38** Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten
  - 39** *Maritime Tactical Ballistic Missile Defence (MTBMD)*
  - 40** *Midlife upgrade BV206D (MLU BV206D)*
  - 41** Modificatie MK48 torpedo

  - 42 Projecten Landstrijdkrachten**
    - In realisatie*
    - 44** *Army Ground Based Air Defence System (AGBADS)*
    - 45** *Battlefield Management System* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)
    - 47** Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
    - 50** Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training
    - 52** Pantserhouwitser (PzH2000)
    - 53** *Tactical Indoor Simulation (TACTIS)*
    - 55** Vervanging genie- en doorbraaktank

    - In planning*
    - 56** *Capability Upgrade* Elektronische Oorlogvoering (CUP EO)
    - 57** Vervanging bouwmachines grondverzet- en wegherstelmiddelen

- 58 Vervanging brugleggende tank
- 59 Vervanging Mortieropsporingsradar (MOR)
- 60 Verwerving CE-pakketten IGV
- 61 Verwerving *Precision Guided Munition* (PGM)
- 62 Projecten Luchtstrijdkrachten**
In realisatie
- 64 Aanschaf C-130/(K)DC-10 simulatoren
- 65 Aanschaf derde en vierde C-130
- 66 AH-64D MTADS (*Modernised Target Acquisition and Designation Sight*)
- 67 AH-64D *upgrade*
- 69 Chinook uitbreiding en versterking (vier + twee)
- 70 Derde DC-10
- 71 F-16 Link-16
- 72 F-16 luchtverkenningssysteem
- 73 F-16 M5 modificatie
- 74 F-16 *mode 5 IFF*
- 75 F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 1
- 76 F-16 zelfbescherming (ASE)
- 77 Vervanging F-16
- In planning*
- 82 AH-64D verbetering bewapening
- 83 AH-64D zelfbescherming (ASE)
- 84 Chinook *Midlife Update* (MLU)
- 85 Cougar *Midlife Update* (MLU)
- 86 F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket
- 87 F-16 M6.5 onderhoudstape
- 88 F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2
- 90 Patriot vervanging COMPATRIOT
- 91 Vervanging *Medium Power Radars* in Wier en Nieuw Milligen
- 92 Projecten Defensiebreed**
In realisatie
- 94 C-17
- 95 *Counter Improvised Explosive Devices* (C-IED)
- 97 Gepantserd Patrouillevoertuig (Bushmaster)
- 98 Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)
- 100 Modernisering navigatiesystemen
- 102 NH-90
- 104 Operationele Aanpassingen Diemaco (OAD) en Snelrichtmiddelen (SRIM)
- 105 Richtkijker wapen schutter lange afstand
- In planning*
- 106 *Combat Identification* (*Combat ID*)
- 107 Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen (DVOW)
- 109 Defensiebrede vervanging wielberging
- 110 Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- 111 Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)
- 113 Vervanging deelsystemen TITAAN
- 114 Vervanging grondterminals MILSATCOM
- 115 Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)
- 116 Vervanging Licht Indirect Vurend Systeem (LIVS)
- 117 Verwerving HV brillen – deel CLAS en deel CZSK
- 118 Projecten In Afstoting**
- 120 Fokker 50
- 121 Fokker 60 Vracht (*Utility Aircraft*), Fokker 60 Maritiem (*Martime Patrol Aircraft*, MPA)
- 122 Leopard 2A6 gevechtstank
- 123 M-109 A2/90 gemechaniseerde 155 mm Houwitser
- 124 Pantserhouwitser (PzH2000)
- 125 Pantsererrupscommandovoertuig M-577
- 126 Pantsererrupsvoertuig tegen luchtdoelen (PRTL), *Cheetah*
- 127 Pantsererrupsvoertuig YPR-765 en YPR-806, diverse types
- Colofon**

Inleiding

Defensie is één van de grootste investeerders binnen de Nederlandse overheid. Jaarlijks investeert de organisatie voor ruim 1,6 miljard euro in onder meer nieuw materieel. Het totale defensiebudget bedraagt ruim 8 miljard euro per jaar.

Het aan te schaffen product moet voldoen aan de gestelde eisen en moet bovendien tegen een acceptabele prijs binnen de afgesproken levertijd kunnen worden geleverd. Om het proces van aanschaffingen in goede banen te leiden en ervoor te zorgen dat het defensiegeld zo goed mogelijk wordt besteed, zijn regels nodig.

Het proces rond de verwerving van materieel wordt gestuurd met behulp van het Defensie Materieel Proces (DMP). Het DMP bevat regels voor het voorzien in de behoefte aan militair materieel, informatiesystemen en infrastructuur voor projecten vanaf 5 miljoen euro. Het markeert politieke besluitvorming op belangrijke keuzemomenten en zorgt voor een adequate informatievoorziening aan de bewindslieden en, bij grotere projecten, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedurende de gehele looptijd van de projecten, zodat kan worden bijgestuurd indien dat nodig is.

Projecten doorlopen in het DMP in principe vier fasen: de behoeftestelling (A-fase), de voorstudie (B-fase), de studie (C-fase) en de verwervingsvoorbereiding (D-fase). Na de D-fase begint de realisatie.

Voor DMP-projecten met een financiële omvang van 250 miljoen euro of meer volgt nog een DMP-evaluatie (E-fase). DMP-evaluaties omvatten twee afzonderlijke evaluatiemomenten: een evaluatie direct na afsluiting van het project (projectevaluatie) en een evaluatie enige tijd na ingebruikname (gebruiksevaluatie).

De Kamer wordt geïnformeerd over materieelprojecten vanaf 25 miljoen euro. Projecten met een financiële omvang tot 100 miljoen euro worden na goedkeuring van de behoeftestelling in beginsel door de staatssecretaris gemandateerd aan de ambtelijke organisatie. Wanneer de financiële omvang van een project 100 miljoen euro of meer is, of minder maar het project als politiek gevoelig is aangemerkt, heeft doorgaans geen mandatering plaats. De Kamer wordt per DMP-fase met een brief over de niet-gemandateerde projecten geïnformeerd (A-, B-, C-, D-, en indien van toepassing E-brieven).

De informatievoorziening aan de Kamer met afzonderlijke brieven heeft betrekking op strategische materieelprojecten. In de brieven wordt tevens ingegaan op de relatie met het defensiebeleid en met andere projecten. Onder strategisch materieel wordt begrepen al het materieel waarop

artikel 346 van het EU-werkingsverdrag betrekking heeft. Dit materieel is specifiek ontwikkeld voor militaire toepassingen. Materieel dat niet specifiek ontwikkeld is voor militaire doeleinden wordt als niet – strategisch beschouwd. Het omvat onder meer zaken als tenten, aggregaten en eenvoudige bedrijfswagens en bedrijfsvoeringprojecten op het gebied van onder andere vastgoed en ICT. Het informeren van de Kamer over niet-strategische materieelprojecten geschiedt door middel van de begroting.

Het DMP wordt regelmatig geëvalueerd om een goede besluitvorming en een optimale informatievoorziening te waarborgen. De vaste commissie voor Defensie heeft naar aanleiding van het algemeen overleg Materieel van 3 februari 2010 (Kamerstuk 32 123 X, nr. 72) voorstellen gedaan voor aanpassingen en uitbreiding van het DMP. In de brief van 7 juli 2010 (Kamerstuk 32 123 X, nr. 135) is gereageerd op de voorstellen en is uiteengezet in hoeverre het DMP en de brochure ‘Hoofdlijnen van het DMP’ voorafgaande aan de volgende evaluatie zullen worden aangepast. Het betreft in het kort de volgende aanpassingen:

- B-, C- en D-fasen van het DMP zullen in beginsel niet worden gecombineerd tenzij hier goede redenen voor zijn. In overeenstemming met het voorstel van de vaste commissie voor Defensie kunnen DMP-fasen van projecten worden gecombineerd als er sprake is van spoed of wanneer er slechts een aanbieder op de markt is. Hierover zal de Kamer in de A-brief worden geïnformeerd.
- Alleen wanneer operationele belangen in het geding zijn of wanneer de commerciële belangen van Defensie kunnen worden geschaad, zal Defensie informatie verstrekken op vertrouwelijke basis. Dit zal worden beargumenteerd in de openbare brief.
- Met het oog op de controlerende taak van de Kamer worden belangrijke ontwikkelingen, indien daartoe aanleiding bestaat, ook tussen de rapportagemomenten van het DMP gemeld. Het kan daarbij gaan om ontwikkelingen ten aanzien van geld, product, projectorganisatie of tijd. Tussentijdse wijzigingen in de kwalitatieve of de kwantitatieve behoeftestelling of onverwachte ontwikkelingen in de markt kunnen echter ook leiden tot een aanpassing van het projectbudget. Over deze laatst genoemde overschrijdingen van meer dan 25 miljoen euro wordt de Kamer tussentijds geïnformeerd.
- Wanneer er bijzondere ontwikkelingen worden verwacht ten aanzien van het prijspeil en de marktprijzen zal de Kamer hierover in de A-brief worden geïnformeerd.

De brochure ‘Hoofdlijnen van het DMP’ zal naar verwachting eind 2010 en voorafgaand aan de volgende evaluatie van het DMP worden aangeboden aan de Kamer. De laatste evaluatie van het DMP had plaats in 2006 (Kamerstukken 27 830 nrs. 39, 43H en 44). De volgende evaluatie was voorzien voor 2011. Naar aanleiding van de ontwikkelingen ten aanzien van het DMP in de afgelopen periode is Defensie voornemens de evaluatie in 2012 uit te voeren. Hierdoor kan Defensie naast de ontwikkelingen vanaf 2006 ook de ontwikkelingen als gevolg van de aanpassingen van het DMP en de brochure ‘Hoofdlijnen van het DMP’ evalueren.

Materieelprojectenoverzicht (MPO)

Sinds september 2007 wordt jaarlijks het MPO samengesteld om te voorzien in de behoefte van de Kamer aan meer strategische, beter samenhangende en minder technische en versnipperde informatie over materieelprojecten. Dit overzicht geeft de stand van zaken weer van strategische materieelprojecten van meer dan 25 miljoen euro en materieelprojecten die liggen onder dat bedrag maar als politiek gevoelig zijn aangemerkt, waarvoor in de komende vijf jaar uitgaven zijn geraamd. Strategische projecten hebben betrekking op militair materieel. Dit betekent dat middelen voor ICT, reguliere bedrijfsvoering en infrastructuur niet tot de strategische projecten worden gerekend. Het overzicht geldt als een verdieping van de informatie over materieelprojecten die in de defensiebegroting is opgenomen. Per project wordt onder meer uiteengezet hoe dit past in het defensiebeleid en hoe het project samenhangt met andere materieelprojecten. Het parlement krijgt zo meer inzicht in het bredere kader waarin een materieelproject past. Tevens zijn projecten van materieel in afstoting opgenomen. Het gaat hierbij om het afstoten van overtollige wapens en wapensystemen. De Kamer wordt over gerealiseerde verkopen per brief geïnformeerd. Wanneer het kopende land openbaarmaking niet op prijs stelt of commerciële belangen dit noodzakelijk maken, gebeurt dat vertrouwelijk.

Jaarlijks wordt met Prinsjesdag het MPO aan de Tweede Kamer in drukvorm aangeboden. Ook wordt het MPO op internet gepubliceerd (www.defensie.nl/materieelprojecten). Het internetoverzicht wordt in de loop van het jaar bijgewerkt met de laatste informatie die aan de Kamer is verstrekt.

Opbouw MPO

Het MPO bestaat uit de relevante tabellen uit de Rijksbegroting 2011, Beleidsartikel 25 van de Defensie Materieel Organisatie (DMO) en heeft een overzicht van alle materieelprojecten van meer dan 25 miljoen euro in planning en in realisatie, uitgesplitst per operationeel commando¹ of naar defensiebrede toepassing. In de tabellen is alle financiële informatie weergegeven in € miljoen. Als verdieping op de tabellen is per investeringsproject een projectpagina opgenomen met meer gedetailleerde informatie.

Ook is per afstotingsproject een projectpagina opgenomen. Het gaat hierbij alleen om het nog te verkopen materieel. De verkoopwaarde is afhankelijk van de actuele staat van de te verkopen zaken en de marktomstandigheden. Uit commerciële overwegingen wordt geen informatie over de geschatte verkoopwaarde gegeven.

De projectpagina's zijn opgebouwd volgens een vaste indeling:

Projectfase (bij projecten in planning, in realisatie en in afstoting)

Een project is in planning als het zich in de A t/m D-fase van het DMP bevindt. Na voltooiing van de D-fase en de ondertekening van het contract met de industrie, komt het project in de realisatiefase. Zodra een wapen of wapensysteem door Defensie buiten gebruik wordt gesteld komt het in de afstotingsfase.

Wel/niet gemandateerd (bij projecten in planning en in realisatie)

De Kamer wordt geïnformeerd over behoeftstellingen van materieelprojecten vanaf 25 miljoen euro. Projecten met een financiële omvang tot 100 miljoen euro worden na goedkeuring van de behoeftstelling in beginsel door de staatssecretaris gemandateerd aan de ambtelijke organisatie. De Kamer wordt vervolgens in de begroting over het verloop van deze projecten geïnformeerd. Wanneer de financiële omvang van een project 100 miljoen euro of meer is, of minder maar het project als politiek gevoelig is aangemerkt, heeft geen mandatering plaats en wordt de Kamer na elke DMP-fase per brief geïnformeerd.

Gereed (bij projecten in realisatie)

Hier is vermeld wanneer een project is voltooid en al het materieel inzetbaar is. De oorspronkelijke en de huidige planning worden daarbij vermeld.

Instroom van-tot (bij projecten in planning)

Hier is vermeld vanaf wanneer materieel gepland staat bij Defensie in te stromen en wanneer dat is voltooid. De oorspronkelijke en de huidige planning worden daarbij vermeld.

Uitstroom van-tot (bij projecten in afstoting)

Hier is vermeld vanaf wanneer materieel gepland staat om uit te stromen bij Defensie en wanneer dat is voltooid. De oorspronkelijke en de huidige planning worden daarbij vermeld.

¹ De Koninklijke Marechaussee (KMar) kent thans geen strategische materieelprojecten met een omvang van meer dan 25 miljoen euro.

Planning (bij projecten in planning)

Per project is een deel van de informatie uit de begrotingstabel opgenomen. Het projectvolume, de planning van het DMP, de fasering van de kasgeldreeks en de ramingen van de totale materiële exploitatielasten gedurende de levensduur van een (wapen)systeem zijn in relatie gebracht met het voorgaande jaar en met de oorspronkelijke planning van het project. Pas na voltooiing van de A-fase kunnen de eerste (globale) ramingen van de materiële exploitatie worden opgesteld, en kunnen deze worden opgenomen in het MPO. In de hierop volgende fases worden deze ramingen verder verfijnd. Alle financiële informatie is weergegeven in € miljoen, en conform het toenmalige prijspeil. In eerste instantie wordt alleen de planning van de A-fase vermeld. Op basis van de A-brief kan vervolgens een planning voor de B- t/m E-fase worden bepaald.

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk									
2010									
2011									

Mutaties t.o.v. oorspronkelijk projectvolume (bij projecten in planning en in realisatie)

In de projecttabellen worden onder meer het oorspronkelijke en huidige projectvolume vermeld. Deze budgetten zijn niet rechtstreeks vergelijkbaar aangezien in de huidige budgetten de prijsbijstellingen van de afgelopen jaren zijn verwerkt. Daarnaast kunnen in de periode liggend tussen goedkeuring van de behoefte en daadwerkelijke verwerving van de goederen en diensten de nodige mutaties zijn verwerkt. Deze mutaties zijn in hoofdzaak, en niet limitatief, het gevolg van:

- verandering van het defensiebeleid;
- de opeenvolgende DMP-fasen waarbij de behoefte in elke volgende fase meer concreet wordt en waaruit kwantitatieve, kwalitatieve en financiële bijstellingen volgen;
- het gegeven dat soms sub- of deelprojecten dermate gecompliceerd of belangrijk worden dat zij gedurende het DMP als afzonderlijke behoefte een eigen DMP gaan volgen;
- wijzigingen voortvloeiend uit internationale samenwerking;
- het verloop van het ontwikkelingstraject, indien het nieuw te ontwikkelen materieel betreft.

Materiële exploitatielasten gedurende de levensduur (bij projecten in planning en in realisatie)

Waar mogelijk worden bij de projecten die de A-fase van het DMP hebben voltooid, de materiële exploitatielasten, of over de totale levensduur van een systeem, of per jaar vermeld.

Tabellen

Stand van Zaken Begroting 2011

Projecten Zeestrijdkrachten in realisatie

Projectomschrijving	Project- volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Aanpassing Mijnenbestrijdings- capaciteit (PAM)	186,3	181,8	2,5	2,0				2012
<i>Fast Raiding Interception and Special forces Craft (FRISC)</i>	28,6	2,0	14,1	12,5				2012
Kwantitatieve versterking mariniersbataljons	35,1	19,9	6,0	6,2	3,0			2013
Luchtverdedigings- en Commando Fregatten (LC-fregatten)	1.553,3	1.513,0	12,7	13,8	10,3	3,5		2014
LC-fregatten Munitie	335,1	300,6	3,5	2,4	4,4	9,6	10,2	2016
LC-fregatten Walreserve	37,5	36,9	0,6					2011
Patrouilleschepen	511,5	347,3	94,7	44,5	13,5	11,5		2014
Verwerving Joint Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)	377,6	45,9	92,0	86,9	77,1	71,1	4,6	2015

Projecten Zeestrijdkrachten in planning

Projectomschrijving	Project- volume	Verwachte uitgaven t/m 2010	Verwachte uitgaven in 2011	Planning DMP						Fasering
				2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Herinductie mijnneveegcapaciteit	50-100	<25	<25	B	C		D			2010-2018
Instandhouding Goalkeeper*	25-50	<25	<25							2010-2018
Instandhouding Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten)**	50-100				A					2015-2019
Instandhouding M-fregatten (deels in realisatie)*	50-100	<25	<25							2009-2014
Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten*	50-100	<25	<25							2009-2018
Maritime Tactical Ballistic Missile Defence (MTBMD)	100-250	<25	<25	A						2010-2018
Midlife upgrade BV206D (MLU BV206D)**	25-50	<25	<25	A						2010-2014
Modificatie MK48 torpedo*	50-100	<25	<25							2010-2017

* Gemandateerde projecten waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

** Project komt voor mandatering in aanmerking.

Projecten Landstrijdkrachten in realisatie

Projectomschrijving	Project- volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Battlefield Management System (BMS)	62,7	33,5	15,8	13,4				2012
Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)	41,7	27,9	9,5	4,3				2012
Groot pantserwielvoertuig (GPW, Boxer) (ontwikkeling)	114,2	109,2	4,0	0,2	0,8			2013
Groot pantserwielvoertuig (GPW, Boxer) (productie)	705,7	94,6	94,4	125,6	129,9	125,2	102,5	2017
Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training	1136,9	1007,8	112,6	16,5				2012
Pantserhouwitser (PzH2000)	467,9	441,2		26,7				2012
Tactical Indoor Simulation (TACTIS)	84,1	82,9	1,2					2011
Vervanging genie- en doorbraaktank	77,3	23,5	17,2	32,7	3,9			2013

Projecten Landstrijdkrachten in planning

Projectomschrijving	Project- volume	Verwachte uitgaven t/m 2010	Verwachte uitgaven in 2011	Planning DMP						Fasering
				2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Capability Upgrade Elektronische Oorlogvoering (CUP EO) ^{**}	25-50				A					2013-2018
Vervanging bouwmachines grondverzet- en wegherstel-middelen ^{**}	25-50				A					2015-2018
Vervanging brugleggende tank	50-100	<25			D					2010-2018
Vervanging Mortier-opsporingsradar (MOR)	50-100		<25	A						2011-2014
Verwerving CE-pakketten IGV ^{**}	50-100		<25	A						2011-2015
Verwerving Precision Guided Munition (PGM) [*]	25-50	<25	<25							2010-2014

* Gemandateerde projecten waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

** Project komt voor mandatering in aanmerking.

Projecten

Luchtstrijdkrachten

in realisatie

Projectomschrijving	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Aanschaf C-130 / (K)DC-10 Simulatoren	34,9	30,8	2,9	1,2				2012
AH-64D Modernised Target Acquisition and Designation Sight	83,5	69,8	9,5	4,2				2012
AH-64D Upgrade	122,3	3,0	17,6	39,5	49,6	12,6		2014
Chinook uitbreiding en versterking (4 + 2)	364,1	275,9	76,5	11,7				2012
Derde DC-10	45,3	33,0	4,0	8,3				2012
F-16 Link-16	120,6	114,5	6,0	0,1				2012
F-16 M5 modificatie	52,3	36,0	11,5	4,8				2012
F-16 Mode 5 IFF	40,8	17,7	12,5	9,5	1,1			2013
F-16 Verbetering lucht-grond bewapening, fase 1	61,9	37,2	3,6			21,1		2014
F-16 Zelfbescherming (ASE)	81,0	4,0	9,3	27,1	40,6			2013
Vervanging F-16 System Development and Demonstration	792,1	779,4	11,6	1,1				2012
Vervanging F-16 NL projecten	48,4	36,9	8,5	3,0				2012

Projecten Luchtstrijdkrachten in planning

Projectomschrijving	Project- volume	Verwachte uitgaven t/m 2010	Verwachte uitgaven in 2011	Planning DMP						Fasering
				2010	2011	2012	2013	2014	2015	
AH-64D Verbetering bewapening**	25-50			A						2012-2016
AH-64D Zelfbescherming (ASE)	50-100	<25	<25	B	C	D				2010-2015
Chinook <i>Midlife Update</i> (MLU)	>250			A						2014-2018
Cougar <i>Midlife update</i> (MLU)**	50-100			A						2012-2016
F-16 Infrarood geleide lucht-lucht raket*	25-50									2012-2017
F-16 M6.5 onderhoudstape**	<25		<25	A						2011-2015
F-16 Verbetering lucht- grond bewapening, fase 2	100-250	<25	<25	B, C, D						2010-2019
Patriot Vervanging COMPATRIOT*	25-50	<25	<25							2010-2013
Vervanging F-16 Voortgezette verwervingsvoorbereiding/ productie	>250	100-250	100-250			D				2007-2024
Vervanging <i>Medium Power</i> Radars in Wier en Nieuw Milligen	50-100		<25		B	C		D		2011-2016

* *Gemandateerde projecten waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.*

** *Project komt voor mandatering in aanmerking.*

Projecten Defensiebreed in realisatie

Projectomschrijving	Project- volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015	
C-17	138,3	128,5	9,6	0,2				2012
Counter Improvised Explosive Devices (C-IED) (blok 2 & 3)	34,2	28,1	3,3		2,8			2013
Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)	135,9	101,4	15,0	9,3	9,2	1,0		2014
Modernisering navigatiesystemen	36,4	18,2	5,9	9,3	3,0			2013
NH-90	1.169,5	714,8	143,3	158,9	115,1	37,4		2014
Operationele Aanpassingen Diemaco (OAD/SRIM)	44,3	28,5	15,8					2011
Richtkijker wapen schutter lange afstand	30,5	20,6	5,6	4,3				2012

Projecten Defensiebreed in planning

Projectomschrijving	Project- volume	Verwachte uitgaven t/m 2010	Verwachte uitgaven in 2011	Planning DMP						Fasering
				2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Combat Identification (Combat ID)**	25-50			A						2012-2016
Defensiebrede vervanging wielberging	50-100			A						2018-2020
Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen (DVOW)	>250	<25	<25		B	C	D			2009-2019
Nieuwe generatie identificatiesystemen (IFF mode 5/ mode S)**	25-50			A						2013-2016
Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)	>250	<25	<25		C	D				2007-2018
Vervanging deelsystemen TITAAN**	50-100	<25	<25							2010-2024
Vervanging grondterminals MILSATCOM**	25-50							A		2017-2019
Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)	100-250			A						2013-2018
Vervanging Licht Indirect Vurend Systeem	100-250				A					2015-2018
Verwerving HV brillen – deel CLAS en deel CZSK*	25-50									2012-2013

* Gemandateerde projecten waarvan het A-document al aan de Kamer verzonden is.

** Project komt voor mandatering in aanmerking.

Projecten

Zeestrijdkrachten

Projectnaam

Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit (PAM)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2001

Huidige planning: 2011

Behoeftestelling

Het project betreft de modernisering van de mijnenjachtcapaciteit van de tien Alkmaar-klasse mijnenbestrijdingsvaartuigen en zes schepen van de Belgische Flower-klasse, alsmede het uitvoeren van levensverlengend onderhoud aan deze schepen.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht te verbeteren en het expeditionaire vermogen te vergroten. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatierreinen op het land. Daarnaast is het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) belast met de mijnenbestrijding op de

Noordzee en de aanlooproutes van de Nederlandse zeehavens. Deze taken vereisen een goede mijnenbestrijdingscapaciteit. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: veiligheid en zelfbescherming, effectieve inzet en ontplooibaarheid en mobiliteit.

Gerelateerde projecten

- Herintroductie mijnenveegcapaciteit

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Ten gevolge van de verplichtingenpauze van begin 2010 is het project vertraagd. Het is momenteel nog niet duidelijk of de vertraging invloed heeft op het verwachte tijdstip van voltooiing van het project.

Relevante Kamerstukken

- Brief over het project Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit (D1-brief) d.d. 07-11-2001 (Kamerstuk 27 830 nr. 11)
- Brief over het project Hydrografische opnemingsvaartuigen (HOV) d.d. 28-06-2000 (Kamerstuk 26 800 X nr. 43)
- Defensienota 2000 d.d. 29-11-1999 (Kamerstuk 26 900 nr. 2)
- Brief over projecten: Vervanging Mijnenbestrijdingscapaciteit en Modernisering Mijnenbestrijdingsvaartuigen (C-brief) d.d. 25-02-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 59)
- Brief over behoeftestelling en voorstudie CUP Alkmaar (A/B-brief) d.d. 15-12-1994 (Kamerstuk 23 900 nr. 28)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk**	61,2							2001	
2010	186,3	184,3	1,5	0,5				2012	
2011	186,3	181,8	2,5	2,0				2012	

* PAM is een modificatieproject, derhalve is de specifieke invloed op de totale exploitatie van een mijnenbestrijdingsvaartuig niet inzichtelijk.

** Het verschil tussen het oorspronkelijk budget met het huidige budget is het gevolg van aanpassingen van de initiële behoefte zowel qua omvang als inhoud. Deze aanpassingen zijn in relevante Kamerstukken (met name Kamerstuk 25 000 nr. 59 en 27 830 nr. 11) toegelicht.

Projectnaam

Fast Raiding, Interception and Special Forces Craft (FRISC)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2006-2013

Huidige planning: 2010-2013

Behoeftestelling

In het project FRISC zijn vergelijkbare behoeftes samengevoegd. Het betreft de projecten Verwerving extra *Special Forces* (SF) capaciteit (elf stuks) en Vervanging kleine landingsvaartuigen Korps Mariniers (zeventien stuks), Vervanging klein vaartuig Bootgroep CZMCARIB (twaalf stuks), de behoefte aan zes *interceptors* ten behoeve van het project Patrouilleschepen en twee *interceptors* voor de veiligheid van havengebieden.

Samenhang met het beleid

Het project voorziet in capaciteiten voor ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het expeditionair opereren nabij maritieme knooppunten, op transportroutes en in wateren nabij operatierreinen op het land, zoals verwoord in de Marinestudie 2005. Tevens voorziet het project in adequate uitrusting voor SF eenheden voor de uitvoering van Speciale Operaties, zoals is verwoord in de CDS *Special Forces* Studie 2005.

Gerelateerde projecten

- Patrouilleschepen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De leverancier is begonnen met de bouw van het eerste vaartuig, een *interceptor* ten behoeve van de patrouilleschepen. Als gevolg van een herijking is het projectvolume met 0,4 miljoen euro verhoogd.

Relevante Kamerstukken

- Resultaten van de gecombineerde behoeftestelling, voorstudie, studie en verwervingsvoorbereiding d.d. 10-02-2009 (Kamerstuk 31 781 X nr. 4)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	28,2							2011	14,4*
2010	28,2	14,1	14,1					2011	14,4*
2011	28,6	2,0	14,1	12,5				2012	25-50*

* De lasten voor alle vaartuigen bij een voorziene levensduur van 12 jaar.

Projectnaam

Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoevrebataljons Korps Mariniers)

Projectfase

In realisatie (in planning voor een aantal kleinere deelgebieden)

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2013

Huidige planning: 2013

Behoeftestelling

Doel van dit project is het verwerven van extra materieel en de infrastructuur met het oog op de uitbreiding van de twee manoevrebataljons van het Korps Mariniers met elk 125 vte'n. Door deze uitbreiding zijn de manoevrebataljons van het Korps Mariniers beter toegerust voor de uitvoering van expeditionaire en moderne amfibische operaties. De uitbreiding met in totaal 250 vte'n omvat versterkingen op de volgende gebieden: inlichtingenvoorziening, commandovoering, mobiliteit, zelfbescherming, vuurkracht en logistiek. Hierdoor wordt het expeditionaire vermogen versterkt. Ook wordt voorkomen dat andere ondersteunende onderdelen van het Korps Mariniers oneigenlijk worden belast, wat ten koste zou gaan van het voortzettingsvermogen.

Samenhang met het beleid

Het project is een integraal onderdeel van de Marinestudie 2005. Deze studie behelst een pakket aan maatregelen waarmee de samenstelling en de middelen van het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) nog beter kunnen worden afgestemd op haar

taken. In het bijzonder gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatieterrainen op het land. Door vier M-fregatten af te stoten ontstaat de benodigde financiële ruimte voor de verwerving en de uitbreiding van verschillende capaciteiten ten behoeve van het CZSK. Eén daarvan is het project Kwantitatieve versterking mariniersbataljons. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, effectieve (wapen)inzet, adequate bevelvoering, goede logistieke ondersteuning en veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen (DVOW)
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)
- Verwerving HV brillen – deel CLAS en deel CZSK

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Vanwege benodigde herschikkingen is de fasering van het project met een jaar vertraagd.

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden (A-brief) project Kwantitatieve versterking mariniersbataljons d.d. 19-10-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 19)
- Brief project Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (A-brief) d.d. 06-07-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 105)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50							2006-2010	<25*
2010	35,1	22,9	11,9	0,3				2012	<25*
2011	35,1	19,9	6,0	6,2	3,0			2013	<25*

* Dit zijn geschatte exploitatiekosten per jaar (ref. A-brief Kamerstuk 31 200 X nr. 19).

Door de aard van dit project worden de budgetten besteed via andere projecten zoals Vervanging wielvoertuigen, Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS) en bandbreedte projecten van het CZSK. Het huidige budget is bestemd voor infrastructuur, Midlife upgrade BV206, Verwerving HV brillen en Nieuw Mariniers Communicatie en Informatiesysteem (NIMCIS) apparatuur ten behoeve van de uitbreiding van de mariniersbataljons.

Projectnaam

Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten). Deelprojecten: nieuwbouw, verwerving walreservedelen en munitie

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning (basisbeschrijving project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 18 maart 1998 (Kamerstuk 25 800 nr. 3)): overdracht van de schepen in de periode 2002-2005. Levering Sirius infrarood detectiesysteem: 2008-2009.

Huidige planning: de schepen zijn conform de planning in de periode 2002-2005 in de vaart gekomen en aan het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) overgedragen. Zoals gemeld in de DMP E-brief kent het project nog wel een aantal restpunten, zoals een geïntegreerd Sirius infrarood detectiesysteem, een geïntegreerd *Electronic Counter Measures* systeem, de levering van een trainingssysteem, de aanpak van de rookhinderproblematiek en de uitvoering van het programma van verbetering voor de dieselgeneratoren voor de energieopwekking. Daarnaast is een aanpassing aan de schroefassen noodzakelijk gebleken. De uitvoering van een aantal activiteiten is voorzien voor de geplande onderhoudsperioden, waardoor deze activiteiten naar verwachting nog doorlopen tot en met 2014.

Behoeftestelling

Het project betreft de ontwikkeling en bouw van vier LC-fregatten inclusief de aanschaf van bijbehorende walreservedelen en munitie ten behoeve van het CZSK. De munitie betreft de *Evolved Seasparrow Missile* (ESSM), de *Standard Missile 2* (SM2) en de munitie voor het 127 mm kanon. De fregatten hebben de twee verouderde geleidewapenfregatten en twee standaardfregatten vervangen.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan een van de hoofdlijnen van beleid, namelijk de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatierreinen op het land. Het LC-fregat past binnen het streven om de operationele inzetbaarheid van het CZSK te verbeteren en de effectiviteit van de hoofdwapensystemen te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet, ontplooibaarheid en mobiliteit, hoogwaardige commandovoering en veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- Instandhouding Goalkeeper
- NH-90

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het projectbudget is met zeven miljoen euro verlaagd. Hierdoor wordt een aantal restpunten uit het project ondergebracht in het project Instandhouding LC-fregatten.

Alle vier de Sirius-systemen zijn geleverd. Tevens is het Sirius-systeem aan boord van Hr.Ms. Evertsen en Hr.Ms. De Ruyter geïntegreerd. De laatste set nieuwe schroefbladen is geleverd en wordt nog dit jaar tijdens de dokperiode van Hr. Ms. Evertsen geplaatst. In de rapportageperiode zijn opnieuw rookhindermetingen uitgevoerd en is het nemen van technische maatregelen voorbereid. Verder is een plan van aanpak voor de verbetering van de dieselgeneratoren en het modificeren van de schroefassen opgesteld. Deze worden in de voorziene onderhoudsperiodes uitgevoerd.

Relevante Kamerstukken

- Kamervragen projectevaluatie LCF d.d. 12-10-2009 (Kamerstuk 25 800 nr. 24)
- Projectevaluatie (E-brief) LCF d.d. 22-05-2009 (Kamerstuk 25 800 nr. 23)
- Lijst van vragen en antwoorden elfde jaarrapportage project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 17-06-2008 (Kamerstuk 25 800 nr. 22)
- Elfde jaarrapportage project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 07-04-2008 (Kamerstuk 25 800 nr. 20)
- Brief over de voorstudie/studie (B/C-brief) d.d. 06-03-2007 (Kamerstuk 22 800 nr. 45)
- Brief verwervingsvoorbereiding Sirius (D-brief) d.d. 16-02-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 73)
- Vervanging twee standaardfregatten door fregatten voor luchtverdediging (D-brief) d.d. 19-12-1996 (Kamerstuk 25 000 X nr. 42)
- Aanbesteding twee stuks Luchtverdedigings- en Commandofregatten ter vervanging van geleide wapen fregatten van de Tromp klasse d.d. 06-06-1995 (Kamerstuk 23 900 X nr. 81)
- Brief over behoeftestelling (A-brief) d.d. 06-04-1992 (Kamerstuk 22 300 nr. 74)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	LC-fregatten 1398,0 LCF-walreserve: 40,9 LCF-munitie: 404,8							2009 2008 2017	>250* n.v.t. n.v.t.
2010	LC-fregatten 1560,3 LCF-walreserve: 37,5 LCF-munitie: 339,7	1540,8 37,5 303,9	8,0 5,0	7,6 0,1	3,9 3,1	12,0		2013 2010 2016	>250* n.v.t. n.v.t.
2011	LC-fregatten 1553,3 LCF-walreserve: 37,5 LCF-munitie: 335,1	1513,0 36,9 300,6	12,7 0,6 3,5	13,8 2,4	10,3 4,4	3,5 9,6	10,2	2014 2011 2016	>250* n.v.t. n.v.t.

* Geschatte levensduur 25 jaar.

** Basisbeschrijving en eerste jaarrapportage project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 18-03-1998 (Kamerstuk 25 800 nr. 3). Het budget voor de munitie maakt deel uit van het begrotingsartikel munitie, tezamen met de overige munitie voor de Koninklijke Marine.

Projectnaam

Patrouilleschepen

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2010-2013

Huidige planning: 2010-2013

Behoeftestelling

De oppervlaktevloot van het CZSK wordt ingezet voor taken in alle delen van het geweldsspectrum. Een belangrijke ontwikkeling is de toename van de taken lager in het geweldsspectrum, zoals kustwachttaken en maritieme veiligheidstaken. Dit laatste betreft de taken maritieme aanwezigheid, beveiliging tegen onder andere piraterij, logistieke ondersteuning, humanitaire hulp, evacuatieoperaties en maritieme interdictieoperaties. Om redenen van doelmatigheid worden voor de uitvoering van deze taken vier M-fregatten vervangen door vier op deze taken toegesneden patrouilleschepen.

Samenhang met het beleid

Het project is een integraal onderdeel van de Marinestudie 2005. Deze studie behelst een pakket aan maatregelen waarmee de samenstelling en de middelen van het CZSK nog beter worden afgestemd op haar taken. In het bijzonder gaat het daarbij om het toenemende belang van de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het expeditionair opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatieterrains op het land. Door vier M-fregatten af te stoten ontstaat de benodigde financiële ruimte om deze te vervangen door vier patrouilleschepen en voor de verwerving en de uitbreiding van verschillende andere capaciteiten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- *Fast Raiding Interception and Special Forces Craft* (FRISC)
- Instandhouding M-fregatten
- NH-90
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- Verwerving *Joint* Logistiek Ondersteuningsschip (ISS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Eind 2009 is de kiel gelegd voor het tweede en derde patrouilleschip, op 2 februari 2010 is het eerste patrouilleschip gedoopt en in april 2010 is de kiel van het vierde patrouilleschip gelegd. Het budget is verhoogd als gevolg van prijsstijgingen en om de patrouilleschepen tijdig van *Identification Friend or Foe* (IFF) systemen te kunnen voorzien. De Geïntegreerde Sensor- en Communicatie Suite (GSCS) is in productie en zal in 2011 na de werfproeftocht op het eerste patrouilleschip worden geplaatst.

Relevante Kamerstukken

- Brief inzake behoeftestelling IFF Patrouilleschepen (A-brief) d.d. 27-10-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 15)
- Lijst van vragen en antwoorden over de gecombineerde voorstudie, studie en verwervingsvoorbereiding d.d. 12-12-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 75)
- Resultaten van de gecombineerde voorstudie, studie en verwervingsvoorbereiding d.d. 14-11-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 42)
- Brief inzake de start van de verwervingsvoorbereiding vooruitlopend op de parlementaire behandeling d.d. 14-06-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 113)
- Brief inzake behoeftestelling (A-brief) d.d. 18-05-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 95)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln					Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	>250						2013	>250*
2010	498,1	340,5	89,4	43,2	13,5	11,5	2014	>250*
2011	511,5	347,3	94,7	44,5	13,5	11,5	2014	>250*

* Geschatte levensduur 2011-2036.

Projectnaam

Verwerving Joint Logistiek Ondersteuningschip (JSS)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2014

Behoeftestelling

Het project betreft het ontwerp, de bouw en de indienststelling van een Joint Logistiek Ondersteuningsschip (*Joint Logistic Support Ship*, JSS) ter vervanging van Hr.Ms. Zuiderkruis. Het nieuwe JSS zal in staat zijn de taken van het huidige bevoorradingsschip te vervullen, te weten het bevoorraden van schepen op zee met onder meer olie. Aangezien maritieme eenheden steeds vaker dichtbij de kust optreden voor de uitvoering en ondersteuning van operaties op het land, voorziet het JSS ook in transportcapaciteit (strategisch transport) en in de capaciteit om in de beginfase van een operatie landeenheden vanuit zee logistiek te ondersteunen (*sea basing*) waaronder capaciteit voor helikopteroperaties. Het transportdek van het JSS is sterk genoeg om het zwaarste materieel van Defensie te vervoeren. Daarnaast beschikt het schip over de mogelijkheid onafhankelijk van havenfaciliteiten te laden en te lossen. Verder kan het schip ook zelfstandig noodhulp verlenen in verafgelegen gebieden.

Samenhang met het beleid

Het project JSS is een onderdeel van de Marinestudie 2005. Met de beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar uit 2007 is het project JSS bijna drie jaar vertraagd. Het schip vormt de concrete uitwerking van het beleid ter versterking van het expeditionaire vermogen van de krijgsmacht zoals uiteengezet

in de Marinestudie en de beleidsbrief. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve inzet, logistieke ondersteuning en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- Instandhouding Goalkeeper
- Instandhouding M-fregatten
- NH-90
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- Patrouilleschepen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De realisatiefase van het project is begonnen. De contracten voor het platform en voor de Geïntegreerde Sensor en Communicatie Suite (GSCS) zijn met respectievelijk *Damen Schelde Naval Shipbuilding* en Thales Nederland ondertekend. De eerstvolgende mijlpaal is de kiellegging in 2011. De fasering van het project is verlengd tot en met 2015.

Relevante Kamerstukken

- Kamerbrief toezeggingen Algemeen Overleg over het project JSS d.d. 02-12-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 82)
- Kamerbrief toezeggingen wetgevingsoverleg Materieel over het project JSS d.d. 19-11-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 38)
- Kamervragen over het project *Joint Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)* d.d. 06-11-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 26)
- Resultaten van de gecombineerde voorstudie, studie en verwervingsvoorbereiding (B/C/D-brief) *Joint Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)* d.d. 05-11-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 24)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)
- Lijst van vragen en antwoorden over drie behoeftstellingen naar aanleiding van de Marinestudie 2005 d.d. 06-09-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 138)
- Brief inzake de start van de verwervingsvoorbereiding vooruitlopend op de parlementaire behandeling d.d. 14-06-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 113)
- Brief inzake behoeftstelling (A-brief) d.d. 18-05-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 95)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	>250							2006-2011	>250*
2010	>250							2008-2014	>250*
2011	377,6	45,9	92,0	86,9	77,1	71,1	4,6	2015	>250*

* Geschatte levensduur is 25 jaar.

Projectnaam

Herinstructie mijnneveegcapaciteit

Projectfase

In planning, B-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2012-2013

Huidige planning: 2013-2018

Behoeftestelling

De behoefte omvat een mijnneveegcapaciteit voor nationale taken, expeditionaire taken in coalitieverband en opleiding en training. In combinatie met de bestaande mijnneveegcapaciteit kunnen hiermee de scheepvaartroutes naar de Nederlandse havens en de toegang tot het operatiegebied tijdig en met voldoende zekerheid, mijnneveegvrij worden gemaakt. Met deze capaciteit wordt niet alleen een nationale behoefte vervuld, maar wordt ook aan een NAVO-behoefte tegemoet gekomen. Om het risico voor defensiepersoneel te verminderen gaat de voorkeur uit naar onbemande veegsystemen. De onbemande veegcapaciteit zal vanaf de Alkmaar-klasse mijnneveegbestrijdingsvaartuigen worden ingezet.

Samenhang met het beleid

Het project is een integraal onderdeel van de Marinestudie 2005. Deze studie behelst een pakket aan maatregelen waarmee de samenstelling en de middelen van het Commando Zeestrijdkrachten nog beter kunnen worden afgestemd op haar taken. In het bijzonder gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes alsmede in wateren nabij operatieterrains op het land. Deze inzetgebieden vereisen een goede

mijnneveegbestrijdingscapaciteit.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: veiligheid en zelfbescherming en ontplooibaarheid en mobiliteit.

Gerelateerde projecten

- Aanpassing Mijnneveegbestrijdingscapaciteit (PAM)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

In de defensiebegroting 2010 is een gecombineerde B- en C-brief over de voorstudie- en studiefase aangekondigd. In overeenstemming met de motie-Knops (Kamerstuk 32 123 X nr. 68) is de Kamer met een B-brief apart geïnformeerd over de resultaten van de voorstudiefase (B-fase). Vanwege benodigde herschikkingen is de fasering van het project verlengd tot en met 2018, waardoor deze capaciteit later ter beschikking komt dan in de B-brief is gemeld. Het afgelopen jaar heeft de samenwerking met Zweden, met het oog op een gezamenlijke verwerving, geleid tot het opstellen van een gezamenlijk programma van eisen voor de beide landen.

Relevante Kamerstukken

- Resultaten voorstudie (B-brief)
Herintroductie mijnneveegcapaciteit d.d. 28-05-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 132)
- Lijst van vragen en antwoorden naar aanleiding van A-brief d.d. 21-01-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 84)
- Behoeftestelling (A-brief) Herintroductie mijnneveegcapaciteit d.d. 23-11-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 66)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	100-250							2010-2012	
2010	50-100	B/C (09)	D(10)					2009-2015	
2011	50-100	B	C		D			2010-2018	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP. De geschatte levensduur van dit project is 25 jaar.

Projectnaam

Instandhouding Goalkeeper

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Instream van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2010-2014**Huidige planning:** 2010-2018**Behoeftestelling**

Het Goalkeeper systeem is ontworpen in de jaren '80 als laatste verdedigingsmiddel tegen inkomende *Anti Surface Ship Missiles* (ASSM's). Om dit zelfverdedigingssysteem voor de grotere oppervlakte-eenheden tot 2025 technisch en operationeel in stand te houden, is een instandhoudingsprogramma noodzakelijk.

Samenhang met het beleid

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van land-operaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transport-routes, alsmede in wateren nabij operatieterrainen op het land. De instandhouding van het Goalkeeper systeem is van essentieel belang voor de bescherming en zelfverdediging van schepen zoals M- en LC-fregatten en LPD's bij expeditionaire operaties op grote afstand van Nederland die zich veelal in kustwateren zullen afspelen.

Het project draagt bij de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: veiligheid en zelfbescherming en effectieve (wapen)inzet.

Gerelateerde projecten

Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is als gemandateerd project in uitvoering gegeven aan de Defensie Materieel Organisatie (DMO). De planning is aangepast aan het reguliere onderhoudschema van de Goalkeeper en de betrokken schepen.

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling (A-brief) Instandhouding Goalkeeper d.d. 10-03-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 106)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50	A (08)						2010-2014	
2010	25-50	A						2010-2015	
2011**	25-50							2010-2018	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

** Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

Projectnaam

Instandhouding Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 2015-2019

Huidige planning: 2015-2019

Behoeftestelling

De LC-fregatten van de 'De Zeven Provinciën'-klasse zijn sinds 2002 in de vaart. Bij het ontwerp is uitgegaan van een levensduur van 25 jaar met halverwege de levensduur een moderniseringsprogramma. De behoefte omvat het instandhouden en verbeteren van de platforminstallaties en de sensor-, wapen- en commandosystemen van de vier LC-fregatten teneinde deze tot het einde van hun levensduur operationeel relevant, effectief inzetbaar en onderhoudbaar te houden. De aanpassingen zullen worden uitgevoerd tijdens reeds voorziene periodes voor de uitvoering van het groot onderhoud.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan een van de hoofdlijnen van beleid, namelijk de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatieterrainen op het land. Het LC-fregat past binnen het streven om de operationele inzetbaarheid van het CZSK te verbeteren en de effectiviteit van de hoofdwapensystemen te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet, ontplooibaarheid en mobiliteit, hoogwaardige commandovoering en veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- Instandhouding Goalkeeper
- LC-fregatten deelprojecten: nieuwbouw, verwerving walreserveden en munitie
- *Maritime Tactical Ballistic Missile Defence* (MTBMD)
- NH-90

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden over het project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 12-10-2009 (Kamerstuk 25 800 nr. 23)
- Projectevaluatie LCF d.d. 22-05-2009 (Kamerstuk 25 800 nr. 23)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	50-100		A					2015-2019	
2010	n.v.t.								
2011	50-100		A					2015-2019	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Instandhouding M-fregatten

Projectfase

In planning (deels in realisatie)

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Instroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 2009-2012

Huidige planning: 2010-2013

Behoeftestelling

Om de M-fregatten tot het moment van vervanging (voorzien omstreeks 2020) in stand te kunnen houden en om een effectieve inzet in het gehele geweldsspectrum te kunnen garanderen zijn diverse aanpassingen aan het schip, waaronder het SEWACO-systeem, noodzakelijk. Deze aanpassingen zullen worden uitgevoerd tijdens reeds geplande lange onderhoudsperiodes. Dit project wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met België.

Samenhang met het beleid

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatieterrain op het land. De M-fregatten blijven een belangrijk onderdeel van de oppervlaktevloot en maken deel uit van de maritieme capaciteit zoals omschreven in de Marinestudie 2005.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet, ontplooibaarheid en mobiliteit, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- Instandhouding Goalkeeper
- NH-90
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (IFF mode 5/mode S)
- Patrouilleschepen
- Verwerving Joint Logistiek Ondersteuningschip (ISS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

In december 2009 heeft de Belgische regering besloten om vrijwel alle voor de Nederlandse schepen ontwikkelde verbetermaatregelen ook aan boord van de beide Belgische M-fregatten uit te voeren. Vanwege benodigde herschikkingen is de fasering van het project verlengd tot en met 2014. Hierdoor zullen de aanpassingen aan de fregatten een jaar later worden voltooid. Dit heeft naar verwachting geen invloed op de voorziene instroom in 2013.

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden over A-brief d.d. 04-06-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 96)
- Brief inzake de instandhouding en verbetering van M-fregatten (A-brief) d.d. 28-03-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 79)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	50-100							2007-2012	
2010	50-100							2009-2013	
2011**	50-100							2009-2014	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP. De levensduur van dit project is voorzien tot 2020.

** Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

Projectnaam

Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Instroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 2013-2018

Huidige planning: 2012-2019

Behoeftestelling

De vier onderzeeboten zijn sinds 1990 in gebruik. Bij het ontwerp is uitgegaan van een levensduur van 25 jaar met halverwege de levensduur een moderniseringsprogramma. Om de levensduur tot tenminste 2025 te verlengen is een aantal aanpassingen aan de onderzeeboten nodig op het gebied van veiligheid en instandhouding van de huidige capaciteiten: het Instandhoudingsprogramma Walrusklasse onderzeeboten. Het programma behelst conserveringswerkzaamheden, de vervanging van een aantal verouderde primaire sensoren (sonar-functionaliteiten en navigatieperiscoop), een vervanging van het *Combat Management* Systeem (CMS) en aanpassingen aan een aantal platform systemen.

Samenhang met het beleid

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij

operatieterrainen op het land. Nederlandse eenheden opereren in toenemende mate in kustwateren. De Walrusklasse onderzeeboten worden hierbij veelal in een zelfstandige rol ingezet ten behoeve van onder meer het vergaren van inlichtingen en het beschermen van de oppervlaktevloot tegen de onderwaterdreiging. Door de afstoting van de Orion-patrouillevliegtuigen en de vermindering van het aantal M-fregatten is het belang van de Walrusklasse onderzeeboten voor de onderzeebootbestrijding verder toegenomen.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve (wapen) inzet, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- Modificatie MK48 torpedo

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De realisatie van het project heeft plaats tijdens het reguliere onderhoud. Een aanpassing van het onderhoudsschema van de onderzeeboten heeft tot gevolg dat het begin van het project met zes maanden is verschoven. Hierdoor zal de laatste boot in 2019 in gebruik worden genomen.

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden over de A-brief d.d. 01-09-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 154)
- Behoeftestelling Instandhoudingsprogramma (IP) Walrusklasse onderzeeboten (A-brief) d.d. 13-06-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 129)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	50-100	A (08)						2009-2018	
2010	50-100							2009-2018	
2011**	50-100							2009-2018	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP. De levensduur van dit project is voorzien tot 2025.

** Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

Projectnaam

Maritime Tactical Ballistic Missile Defence (MTBMD)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2015-2018

Huidige planning: 2017-2020

Behoeftestelling

Met het project *Maritime Tactical Ballistic Missile Defence* (MTBMD) worden de Luchtverdedigings- en Commandofregatten op termijn voorzien van een verdedigingscapaciteit tegen ballistische raketten. In 2006 is een sensormodificatie met succes beproefd.

De mogelijkheid tot internationale samenwerking bij dit project wordt onderzocht. Duitsland, Denemarken, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk hebben concrete belangstelling voor samenwerking op het gebied van TBMD getoond. Nederland heeft LC-fregatten met de verbeterde SMART-L radar als *early warning* sensorplatforms aan het *Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence* (ALTBMD) programma van de NAVO aangeboden.

Samenhang met het beleid

Het onderzoek naar en de ontwikkeling van een maritieme TBMD-capaciteit in aanvulling op de expeditionaire Patriot-capaciteit volgt direct uit de Marinestudie 2005. Dit project draagt bij aan de volgende

operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, veiligheid en bescherming en hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- Vervanging *Medium Power Radars* in Wier en Nieuw Milligen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De haalbaarheidsstudie die samen met Denemarken (waarnemer) en Duitsland is uitgevoerd, is met positief resultaat voltooid. De behoeftestellingsfase van dit project zal naar verwachting in de tweede helft van 2010 worden voltooid.

Relevante Kamerstukken

- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	100-250	A (08)						2008-2018	
2010	100-250	A						2008-2020	
2011	100-250	A						2010-2018	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Midlife upgrade BV2o6D (MLU BV2o6D)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: tot 2009

Huidige planning: 2010-2020

Behoeftestelling

Het Korps Mariniers heeft behoefte aan voertuigen met een hoge terreinvaardigheid. Hiervoor beschikt het Korps over de BV2o6D en gepantserde rupsvoertuigen van het type Viking. De BV's 2o6D zijn aan het einde van hun technische levensduur. Hierdoor zijn de voertuigen verminderd inzetbaar en vertonen zij operationele tekortkomingen. Om financiële redenen is besloten de BV's niet te vervangen, maar een aantal daarvan levensduurverlengend onderhoud te geven en te moderniseren zodat zij operationeel inzetbaar blijven tot tenminste 2020.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan een van de hoofdlijnen van beleid namelijk de vergroting

van het expeditionair vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. Het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) heeft behoefte aan *All Terrain Mobiliteit* (ATM) voor het Korps Mariniers. De BV2o6D dekt een deel van deze behoefte af maar is aan het einde van zijn technische levensduur. Hierdoor is zij verminderd inzetbaar en heeft operationele tekortkomingen. Om operationele en financiële overwegingen, is voor een deel van de mariniers eenheden voor commandovoering, gevechtssteun en voorwaartse logistiek geen wielvoertuig als organiek voertuig opgenomen maar een gemodificeerde BV2o6D.

Gerelateerde projecten

- Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen (DVOW)
- Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)
- Verwerving HV brillen – deel CLAS en deel CZSK

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

- Antwoorden op Kamervragen over de behoeftestellingsfase van het project *Midlife Upgrade BV2o6D* d.d. 20-08-2010 (Kamerstuk 27 830 nr. 81)
- A-brief *Midlife upgrade BV2o6D (MLU BV2o6)* d.d. 25-05-2010 (Kamerstuk 27 830 nr. 77)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)
- Brief over vervanging van *All Terrain Vehicles* van het Korps Mariniers (A-brief) d.d. 16-03-2005 (Kamerstuk 27 830 nr. 30)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50	A						2010-2014	
2010	n.v.t.								
2011	25-50	A						2010-2014	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Modificatie MK48 torpedo

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2011-2016

Huidige planning: 2012-2018

Behoeftestelling

De Walrusklasse onderzeeboten beschikken over één wapensysteem: de torpedo. Sinds de bouw van de klasse wordt het type MK48, modificatiestandaard 4 (*mod 4*) gebruikt. Deze is van Amerikaanse makelij en is in de jaren '70 van de vorige eeuw ontworpen voor inzet in diep water. De omstandigheden voor een succesvolle inzet van een torpedo zijn in ondiep water veel complexer dan de omstandigheden in diep water. De MK48 *mod 4* heeft beperkte mogelijkheden kleine doelen in ondiep water te bestrijden. De MK48 *mod 4* is in gebruik geweest bij de marine van Australië, Canada en de Verenigde Staten. Nederland is echter vanaf 2010 de enige gebruiker van de MK48 *mod 4*. Australië en de Verenigde Staten zijn reeds overgeschakeld op de *mod 7*, die beter geschikt is voor het gebruik in ondiep water. Canada zal vanaf 2010 overgaan naar de *mod 7*. Reserveonderdelen worden niet meer geproduceerd en zijn nu reeds schaars. Hierdoor stijgen de exploitatiekosten sterk. Exploitatie van de *mod 4* is daardoor vanaf 2010 niet langer doelmatig. Daarom dient de torpedo te worden verbeterd.

Samenhang met het beleid

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten, transportroutes en in wateren nabij operatieterreinen op het land. Nederlandse eenheden opereren derhalve in toenemende mate in kustwateren. Voor de verdediging op grotere afstand heeft de Nederlandse krijgsmacht na de afstoting van de Orion-patrouillevliegtuigen alleen nog onderzeeboten beschikbaar. De boot beschikt over een scala aan sensoren. Het torpedowapensysteem kan zowel tegen oppervlakte-eenheden als tegen onderzeeboten worden ingezet. Het project draagt bij aan het de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is als gemandateerd project in uitvoering gegeven aan de DMO. De planning is gesynchroniseerd met het project Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten.

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling (A-brief) Modificatie MK48 torpedo d.d. 17-09-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 6).
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	50-100	A (09)						2011-2016	
2010	50-100							2011-2016	
2011*	50-100							2010-2017	0,6**

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

** Dit betreft de exploitatielasten per jaar.

Projecten

Landstrijdkrachten

Projectnaam

Army Ground Based Air Defence System (AGBADS)
(voorheen: Future Ground Based Air Defence System (FGBADS))

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2005

Huidige planning: 2010

Behoeftestelling

Dit project betreft de invoering van bevelvoering- en communicatievoorzieningen alsmede lanceersystemen voor de luchtverdediging voor middellange en korte afstand (SHORAD en STINGER) voor het Commando Landstrijdkrachten. Hiermee wordt een gecontroleerde en gecoördineerde inzet van de verschillende grondgebonden luchtverdedigingssystemen mogelijk.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum en er wordt invulling gegeven aan de voorgenomen modernisering van de grondgebonden luchtverdediging. Voorts past het binnen het streven om op te kunnen treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) en de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten.

Dit project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet en hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- Battlefield Management System en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)
- Patriot vervanging COMPATRIOT

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De overdracht van de FGBADS systemen aan de gebruiker (Commando Luchtdoelartillerie) heeft in 2009 plaatsgehad. Het programma wordt in 2013 voltooid na de ontwikkeling van software ten behoeve van de Sentinel-radar. Met de overdracht aan de gebruiker is de naam van het project veranderd in *Army Ground Based Air Defence System*, kortweg AGBADS.

Relevante Kamerstukken

- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereidingsfase van deel 1 fase 2, BMC41 FOC en deel 2, SSC (D-brief) d.d. 05-10-2006 (Kamerstuk 29 221 nr. 5)
- Brief over het project FGBADS (B/C-brief) d.d. 19-09-2003 (Kamerstuk 29 221 nr. 1)
- Brief inzake de resultaten van de voorstudiefase van het project TICCS (B-brief) d.d. 27-02-1998 (Kamerstuk 25 917 nr. 1)
- Brief over de behoefte aan een *Command & Control* systeem voor de luchtverdediging bij de Koninklijke Landmacht (A-brief) d.d. 13-06-1995 (Kamerstuk 23 900 X nr. 82)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk**	99,0							2005	
2010	126,0	126,0						2010	100-250*
2011	n.v.t.								

* Geschatte levensduur: 2008-2033.

** Na de oorspronkelijke behoeftestelling is de Shorad Shooter Capacity (SSC) toegevoegd, waardoor het projectvolume is aangepast (Kamerstuk 29 221 nr. 1).

Projectnaam

Battlefield Management System en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2013

Behoeftestelling

Het project ondersteunt de bevelvoering van de grondgebonden eenheden van het Commando Landstrijdkrachten. Het *Battlefield Management System* (BMS) beoogt de operationele informatievoorziening en daarmee de commandovoering op het niveau peloton, compagnie en bataljon te verbeteren. Dit gebeurt door vooral de *situational awareness* bij deze eenheden te verbeteren. Het systeem is onderdeel van het grotere geheel van operationele commandovoeringsystemen dat is gebaseerd op C3I-architectuur.

Samenhang met het beleid

Het project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid verder te verbeteren. Het past binnen het streven de inlichtingenketen te versterken en het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. Tevens draagt de verbeterde *situational awareness* bij aan een grotere bescherming van eigen personeel.

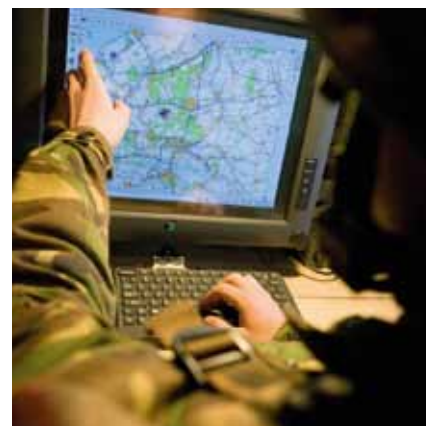
Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- Army Ground Based Air Defence System (AGBADS)
- Datacommunicatie Mobiel Optreden; het transmissienetwerk waarop BMS zal gaan draaien
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training
- Pantserhouwitser (PzH2000)
- Richtkijker wapen schutter lange afstand
- Tactical Indoor Simulation (TACTIS)
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)
- Vervanging brugleggende tank
- Vervanging deelsystemen TITAAN
- Vervanging genie- en doorbraaktank
- Vervanging HF/VFH-radio (EZB/FM9000)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De invoering van BMS loopt door tot eind 2013.

Relevante Kamerstukken

- Resultaten van de verwervingsvoorbereiding van het BMS/DCMO project (D-brief) d.d. 26-11-2007 (Kamerstuk 27 830 nr. 48)
- Resultaten van de studiefase van het project BMS (C-brief) en de behoefte aan aanvullende dataradio's (project Datacommunicatie Mobiel Optreden; DCMO) (A-brief) d.d. 24-03-2006 (Kamerstuk 27 830 nr. 37)
- Brief inzake de resultaten van de demonstratiefase en plannen voor de pilotfase van het project *Battlefield Management System* (BMS) (B-brief) d.d. 28-11-2002 (Kamerstuk 27 830 nr. 14)
- Brief over de behoefte aan een *Battlefield Management System* voor eenheden van de Koninklijke Landmacht (A-brief) d.d. 09-12-1997 (Kamerstuk 25 600 X nr. 25)

Financiën

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk**	BMS: 131,6							2011	
	DCMO: 41,8								
2010	BMS: 62,7	33,5	15,8	13,4				2012	25-50*
	DCMO: 41,7	27,9	6,5	4,3				2012	<25
2011	BMS: 62,7	33,5	15,8	13,4				2012	25-50*
	DCMO: 41,7	27,9	9,5	4,3				2012	<25

* Geschatte levensduur: BMS: 2008-2018, geschatte levensduur DCMO: 2008-2018.

** De omvang van de initiële behoefte is verlaagd vanwege prioriteitenstelling.

Projectnaam

Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
Deelprojecten: ontwikkeling en productie

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2015

Huidige planning: 2016

Behoeftestelling

Dit project betreft de internationale ontwikkeling van een nieuw pantserwielvoertuig, dat Boxer wordt genoemd. De ontwikkeling van de Boxer wordt, na uittrekking van eerst Frankrijk en later het Verenigd Koninkrijk, vanaf begin 2001 als binationaal project door Duitsland en Nederland voortgezet. Het betreft de ontwikkeling van een gemeenschappelijk basisvoertuig en specifieke landgebonden missiemodulen. Voor Nederland worden voor operationeel gebruik vijf versies voorzien: commando, ambulance, vracht, vracht/commando en genie. In december 2006 is voor de serieproductie een contract getekend omvattende de levering van 200 voertuigen voor Nederland en 272 voertuigen voor Duitsland. De serieproductie voor Nederland zou midden 2010 moeten beginnen, zodat het eerste voertuig als vracht versie in 2012 kan worden geleverd. De ontwikkeling, dus ook de kwalificaties, van onder meer de Nederlandse genieversie loopt door tot 2011, waarna het eerste genievoertuig eind 2013 is voorzien. Het Nederlandse leverschema loopt dus deels parallel met het ontwikkeltraject van de verschillende versies en wordt volgens de contractuele planning eind 2016 voltooid. Duitsland loopt in het programma voor op Nederland want de serieproductie is eind 2008 aangevangen met als doel een eerste levering aan Duitsland in september 2009.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren met kwalitatief hoogwaardig materieel. Het past binnen het streven om de effectiviteit van hoofdwapensystemen verder te vergroten en op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Voorts past het in het streven om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Verder worden met dit project bijdragen geleverd aan de ontwikkeling van nieuw beleid op het gebied van onderhoud. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, veiligheid en zelfbescherming en effectieve (wapen) inzet.

Gerelateerde projecten

- *Army Ground Based Air Defence System* (AGBADS)
- *Battlefield Management System* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)
- *Infanterie Gevechtsvoertuig* (IGV), productie en training
- *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS)
- *Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem* (VOSS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Met de industrie is overeenstemming bereikt over een plan voor het aantonen van de betrouwbaarheid van de Boxer. Dit behelst de uitvoering van een alternatief kwalificatietraject met de eerste Duitse serievoertuigen, dat is vertraagd tot 2010. Het projectbudget voor de productiefase is verhoogd wegens additionele behoeften en het herstel van de projectreserve. Bij de ondertekening van het seriecontract (eind 2006) werd onderkend dat de integratie van additionele C4I-middelen nog in de plannen moest worden verwerkt. In de afgelopen periode is de specificatie hiervan voor de verschillende Boxer-versies vastgesteld. Voor de verwerving van de daarvoor benodigde C4I-apparatuur wordt naar verwachting op korte termijn de behoefte vastgesteld. De voorstellen voor het integreren en kwalificeren van de Boxer inclusief deze C4I-apparatuur zijn recent op hoofdlijnen door de industrie gepresenteerd. Daarnaast zijn door de industrie voorstellen gedaan voor het oplossen van een relatief groot aantal technische knelpunten betreffende de inrichting van het voertuig. Inmiddels is een voor alle partijen aanvaardbare basis voor de voortzetting van het project gelegd. De voorbereiding van een daarvoor benodigd 'Contract amendment' is begonnen. Er wordt rekening gehouden met een vertraging van de serievoorbereiding, maar de einddatum van het project zal naar verwachting niet veranderen. Vanwege benodigde herschikkingen is de fasering van het project verlengd tot 2017. Het projectvolume is verhoogd tot 819,9 miljoen euro als gevolg van prijsstijgingen.

Relevante Kamerstukken

- Antwoorden op vragen over de elfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 12-08-2010 (Kamerstuk 26 396 X nr. 81)
- Elfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 27-04-2010 (Kamerstuk 26 396 X nr. 79)
- Lijst van vragen en antwoorden over de tiende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 09-06-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 75)
- Tiende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 396 X nr.74)
- Lijst van vragen en antwoorden over de negende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 20-06-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 71)
- Lijst van vragen en antwoorden over de overname van Stork PWV door Rheinmetall Landsysteme d.d. 09-05-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 70)
- Negende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 08-04-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 69)
- Brief over de voorgenomen overname van Stork Pantserwielvoertuig BV (SPWV) door de Duitse firma Rheinmetall Landsysteme GmbH (RLS) d.d. 14-03-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 68)
- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereiding van het project Groot Pantserwielvoertuig (D-brief) d.d. 18-10-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 63)
- Brief over voortgang project Groot Pantserwielvoertuig en over de voortzetting van de verwervingsvoorbereiding d.d. 23-06-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 57)
- Brief over de onderhandelingen m.b.t. aanschaf Boxer d.d. 19-06-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 56)
- Brief over prijsonderhandelingen Groot Pantserwielvoertuig d.d. 28-02-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 53)
- Brief over het deelproject ontwikkeling van een groot gepantserd wielvoertuig voor gevechtsondersteunende taken d.d. 16-12-2005 (Kamerstuk 26 396 nr. 51)
- Brief inzake toelichting op programma van eisen en vergelijking GTK-project met ongevraagd alternatief RDM (Piranha) (B/C-brief) d.d. 24-01-2001 (Kamerstuk 26 396 nr. 6)
- Brief over vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR (basisbeschrijving groot project) d.d. 05-02-1999 (Kamerstuk 26 396 nr. 1)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 74)

Financiën

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk**	862,0							2015	>250*
2010	Ontwikkeling: 113,0	109,8	3,0	0,1	0,1			2013	
	Productie: 695,2	101,2	102,5	118,3	127,3	120,0		2016	>250*
2011	Ontwikkeling: 114,2	109,2	4,0	0,2	0,8			2013	
	Productie: 705,7	94,6	94,4	125,6	129,9	125,2	102,5	2017	>250*

* Geschatte levensduur: 30 jaar.

** Product- en projectvolume vergelijking ten opzichte van de initiële behoefte is niet goed mogelijk omdat er gedurende de looptijd van het project verschillende aanpassingen zijn geweest. Dit is toegelicht in bovengenoemde Kamerstukken en in jaarrapportage nummer twee, vier, vijf, zes en acht.

Projectnaam

Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2012

Behoeftestelling

Naast de Fennek (MRAT en AD versie) en het Groot Pantserwielvoertuig is dit het derde deelproject van het overkoepelende project Vervanging pantservoertuigen. Dit deelproject betreft de vervanging van de technisch en operationeel verouderde YPR-PRI 25 mm door een nieuw infanteriegevechtsvoertuig. Eind 2004 is het contract voor levering van de IGV (CV-90) getekend. Volgens de huidige planning zal de serielevering midden 2011 en de invoering bij de eenheden eind 2012 worden voltooid.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en te voorzien in de bescherming van ingezette eenheden. Daarnaast past het in het streven op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Verder worden met dit project bijdragen geleverd aan de ontwikkeling van nieuw beleid op het gebied van onderhoud. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, veiligheid en zelfbescherming en effectieve (wapen)inzet.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS)
- Verwerving CE-pakketten IGV

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het modificeren van de in 2007 en 2008 geleverde voertuigen tot de huidige configuratie is in de periode tot midden 2010 door de leverancier uitgevoerd (retrofit).

Relevante Kamerstukken

- Antwoorden op vragen over de elfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 12-08-2010 (Kamerstuk 26 396 X nr. 81)
- Elfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 27-04-2010 (Kamerstuk 26 396 nr. 79)
- Lijst van vragen en antwoorden over de tiende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 09-06-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 75)
- Tiende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 74)
- Lijst van vragen en antwoorden over de negende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 20-06-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 71)
- Negende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 08-04-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 69)
- Brief over de resultaten van de gecombineerde studie- en verwervingsvoorbereidingsfase (C/D-fase) van het project Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV) (C/D-brief) d.d. 09-11-2004 (Kamerstuk 26 396 nr. 40)
- Brief over de reductie van het aantal kandidaat-leveranciers voor het Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV) d.d. 06-11-2002 (Kamerstuk 26 396 nr. 15)
- Brief over de voorstudieresultaten van het project Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV) (B-brief) d.d. 18-03-2002 (Kamerstuk 26 396 nr. 11)
- Brief over vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR (basisbeschrijving groot project) d.d. 05-02-1999 (Kamerstuk 26 396 nr. 1)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 74)

Financiën

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk**	610,0							2011	
2010	1136,9	1026,3	91,6	19,0				2016	>250*
2011	1136,9	1007,8	112,6	16,5				2012	>250*

* Geschatte levensduur: 30 jaar.

** Product- en projectvolume vergelijking ten opzichte van de initiële behoefte is niet goed mogelijk omdat er gedurende de lange looptijd van het project verschillende aanpassingen zijn geweest. Dit is toegelicht in bovengenoemde kamerstukken en in jaarrapportage nummer twee en zes.

Projectnaam

Pantserhouwitser (PzH2000)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2004

Huidige planning: 2010

Behoeftestelling

Vuurmonden (houwitsers) van de artillerie-eenheden hebben tot taak doelen te bestrijden die buiten het bereik liggen van de bij de gevechtseenheden ingedeelde wapensystemen. De houwitsers vullen deze wapensystemen aan en zijn daarmee onmisbaar bij het optreden hoog in het geweldsspectrum. In 2001 is vastgesteld dat het noodzakelijk was de operationeel en technisch verouderde getrokken vuurmonden M-114 en de gemechaniseerde, gepantserde vuurmonden M-109 te vervangen. Deze laatste voldoet niet meer aan de eisen die het moderne gevecht stelt. Vooral de lage vuursnelheid, de korte dracht en de geringe bescherming vormen grote tekortkomingen. Met de aanschaf van de PzH2000 NL krijgt Defensie de beschikking over een vuurmond met een lange dracht en hoge nauwkeurigheid en die beschikt over een hoge mate van bescherming. De pantserhouwitser is ingezet in Afghanistan.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet en veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)
- Pantserhouwitser (PzH2000) - afstoting
- Verwerving *Precision Guided Munition* (PGM)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is geherfaseerd tot 2012 als gevolg van een uitgestelde BTW-betaling over overtollige Pantserhouwitsers die in opslag staan.

Relevante Kamerstukken

- Brief over de uitkomst van de verwervingsvoorbereiding van nieuwe vuurmonden (D-brief) d.d. 22-03-2002 (Kamerstuk 28 000 X nr. 26)
- Brief over de resultaten van het onderzoek naar geschikte alternatieven voor de verouderde vuurmonden bij de Koninklijke Landmacht (B/C-brief) d.d. 29-09-2000 (Kamerstuk 27 400 X nr. 4)
- Brief met nadere informatie over de behoeftestelling voor de vervanging van vuurmonden van het type M-114 en M-109 d.d. 06-05-1999 (Kamerstuk 26 200 X nr. 33)
- Brief over vervanging van vuurmonden van het type M-114 en M-109 (A-brief) d.d. 07-11-1997 (Kamerstuk 25 600 X nr. 12)

Financiën

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk**	328,9							2004	
2010	467,9	467,9						2010	50-100*
2011	467,9	441,2		26,7				2012	50-100*

* Geschatte levensduur: 2006-2036.

** Doordat na de initiële behoeftestelling de verwerving van 'munitie lange dracht' aan het project is toegevoegd en omdat het marktaanbod beperkt was is het projectvolume aangepast (Kamerstukken 26 200 X nr. 33 en 27 000 X nr. 4).

Projectnaam

Tactical Indoor Simulation (TACTIS)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2002

Huidige planning: 2010

Behoeftestelling

TACTIS is een geavanceerd onderwijsleermiddel dat bestaat uit een netwerk van gekoppelde simulatoren. Deze gekoppelde simulatoren kunnen samen een complete virtuele wereld genereren. In die kunstmatige omgeving krijgen de cursisten te maken met onder meer een realistisch optredende tegenstander, realistisch optredende neveneenheden en neutrale elementen zoals individuen, groepen mensen, transportmiddelen en dieren. Door een netwerkkoppeling zijn in onderling verband gesimuleerde gevechtsacties uit te voeren tot op het niveau van eskadron, pantserinfanteriecompagnie en/of team. Deelnemende bemanningen kunnen, zittend in de *mock-up* van de tank, waarnemen, bewegen en communiceren in een door computers gegenereerde virtuele omgeving. Ook zijn de effecten van indirect vuur, mijnen en hindernissen op een realistische wijze te simuleren. Programma's op de computer maken het mogelijk het verloop van het gevecht te registreren, te analyseren en te evalueren in een apart daarvoor ingerichte ruimte. De in TACTIS opgenomen simulatoren wapensysteem Leopard 2A6 zijn zo realistisch uitgevoerd dat deze niet alleen te gebruiken zijn voor tactische training maar ook voor schiettechnische opleiding en training van individuele bemanningsleden, de tankbemanning en het tankpeloton. In de toekomst zal TACTIS uitgebreid worden met simulatoren van andere typen wapensystemen, zoals het Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV).

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren door de gedegen opleiding en training van het personeel. Het past in het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Dit project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, effectieve inzet en hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- Battlefield Management System en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Naar verwachting zal het systeem eind 2010 worden opgeleverd.

Relevante Kamerstukken

- Kamervragen over het project *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS) d.d. 19-02-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 100)
- Kamerbrief vertraging project *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS) d.d. 22-12-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 90)
- Brief over het project *Tactical Indoor Simulation* (D-brief) d.d. 04-07-2003 (Kamerstuk 28 600 X nr. 51)
- Brief over de voltooiing van de studiefase van het project Concept *Tactical Indoor Simulation* (C-brief) d.d. 23-12-1999 (Kamerstuk 26 800 nr. 30)
- Brief over het project Concept *Tactical Indoor Simulation* (B-brief) d.d. 09-10-1998 (Kamerstuk 26 200 X nr. 4)
- Brief inzake de ontwikkeling van het concept *Tactical Indoor Simulation* door de Koninklijke Landmacht (A-brief) d.d. 08-01-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 45)

Financiën

Jaar	Projectvolume	Ramings uitgaven in € mln						Fasering tot	Ramings exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	80,1							2002	40*
2010	84,1	84,1						2010	40*
2011	84,1	82,9	1,2					2011	40*

* Er is een onderhoudscontract afgesloten met de leverancier voor 15 jaar voor 40 miljoen euro.

Projectnaam

Vervanging genie- en doorbraaktank

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed**Oorspronkelijke planning:** 2008**Huidige planning:** 2013**Behoeftestelling**

Tijdens crisisbeheersingsoperaties treden Nederlandse eenheden op in gebieden met natuurlijke en kunstmatig aangebrachte hindernissen als aarden wallen, greppels, barricades en mijnevelden. Het is noodzakelijk te kunnen beschikken over eigen middelen die desnoods onder gevechtsumstandigheden in staat zijn hindernissen en infrastructurale voorzieningen aan te passen om de mobiliteit bij operaties te garanderen. Deze capaciteit kan zo nodig ook voor nationale taken bij calamiteiten en rampen worden ingezet. De KODIAK van de firma *Rheinmetall Defence* gebaseerd op de Leopard 2 tank voorziet in deze behoefte. De kwantitatieve behoefte bedraagt tien stuks, deels voorzien van middelen om mijnevelden te doorbreken.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Het project draagt bij aan de volgende ope-

rationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)
- Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen (DVOW)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De KODIAK berust op een multitool-concept, dat het mogelijk maakt uiteenlopende genietaken uit te voeren. Het multitool-concept is gewijzigd zonder dat dit gevolgen heeft voor de functionaliteiten. Dit heeft geleid tot een contractaanpassing. De serielevering begint zoals voorzien in 2012. Het projectvolume is verhoogd tot 77,3 miljoen euro als gevolg van prijsstijgingen.

Relevante Kamerstukken

- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereiding van het project Verwerving genie- en doorbraaktank (D-brief) d.d. 28-11-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 69)
- Brief project Verwerving genie- en doorbraaktank (B/C-brief) d.d. 19-04-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 88)
- Brief inzake behoeftestelling mijndoorbraaksysteem (A-brief) d.d. 30-11-1993 (Kamerstuk 23 400 X nr. 19)

Financiën

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk**	29,5							2008	
2010	77,1	25,7	23,0	27,5	0,9			2012	50-100*
2011	77,3	23,5	17,2	32,7	3,9			2013	50-100*

* Geschatte levensduur: 2012-2042.

** Het grote verschil tussen het initiële en het huidige projectvolume is het gevolg van herijkingen van de behoefte in kwalitatieve en kwantitatieve zin gedurende de lange looptijd van het project. Het initieel voorziene mijndoorbraaksysteem (1993) is gedurende de tweede helft van de jaren '90 kwalitatief gewijzigd in een geniedoorbraak systeem. Ook is hierbij de kwantitatieve behoefte aangepast.

Projectnaam

Capability Upgrade Elektronische Oorlogvoering (CUP EOv)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2010-2014

Huidige planning: 2013-2019

Behoeftestelling

De behoefte omvat een verbetering van het huidige EOv-systeem van het Commando Landstrijdkrachten. Het huidige systeem is het resultaat van een Duits-Nederlands samenwerkingsproject dat loopt sinds de tweede helft van de jaren '80. Het systeem is mobiel en is in staat de communicatie van een tegenstander te volgen, de plaats van de uitzendingen vast te stellen en deze uitzendingen te storen. Omdat op het gebied van elektronische oorlogvoering (EOv) de ontwikkelingen in de techniek elkaar snel opvolgen, is een voortdurende aanpassing en verbetering van het EOv-systeem noodzakelijk om ook nieuwe mogelijkheden van communicatie te kunnen volgen, peilen en storen.

Samenhang met het beleid

Het project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de inlichtingenketen te versterken.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is vanwege de versoberingmaatregelen geherfaseerd.

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50							2010-2014	
2010	25-50	A						2013-2019	
2011	25-50		A					2013-2018	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Vervanging bouwmachines, grondverzet- en wegherstelmiddelen

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2015-2018

Huidige planning: 2015-2018

Behoeftestelling

Nederland streeft naar een kwalitatief hoogwaardige en volledig inzetbare krijgsmacht die expeditionair en wereldwijd kan opereren. Om doeltreffend en doelmatig te kunnen optreden is een krijgsmachtbrede capaciteit is nodig om gevechtseenheden te beschermen en te verplaatsen in het operatiegebied. Ook moet de krijgsmacht capaciteit hebben om zonodig de lokale infrastructuur te verbeteren.

Ervaringen uit recente militaire operaties hebben duidelijk gemaakt dat er behoefte is aan grondverzet- en wegherstelmiddelen in alle fasen van de militaire operatie om tijdens het operationeel optreden de bescherming en de mobiliteit voor de eigen eenheden te kunnen garanderen.

In 1991 zijn de universele bouwmachines Werklust bij de krijgsmacht in gebruik genomen. Met het bereiken van de verlengde *End Life of Type* ontstaat behoefte aan vervangende capaciteit.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid, bescherming en mobiliteit

Gerelateerde projecten

Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50		A					2015-2018	
2010	n.v.t.								
2011	25-50		A					2015-2018	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Vervanging brugleggende tank

Projectfase

Leguaan: in realisatie

Leguaanbrug op Leopard 2A4: in planning, D-fase

Wel/niet gemandateerd

Leguaan: gemandateerd

Leguaanbrug op Leopard 2A4: niet gemandateerd

Instroom van-tot

Leguaan op wielonderstel:

Oorspronkelijke planning: 2009

Huidige planning: 2011

Leguaan op Leopard 2A4:

Oorspronkelijke planning: 2004

Huidige planning: 2014-2018

Behoeftestelling

Het project vervanging brugleggende tank bestaat uit twee deelprojecten, te weten de Leguaanbrug op een wielonderstel (vier stuks) en de Leguaanbrug op een Leopard 2A4 onderstel (tien stuks). De Leguaanbrug op een wielonderstel kan belast worden tot *Military Load Class* (MLC) 70, de Leguaanbrug op Leopard tot MLC 80. Brugleggers worden ingezet om tijdens operationeel optreden met zowel een hoge als lage gewelddintensiteit de mobiliteit voor de eigen eenheden te kunnen garanderen. Tijdens crisisbeheersingsoperaties treden Nederlandse eenheden op in gebieden waar overgangen moeten worden gecreëerd. Dit dient snel en met bescherming van het eigen personeel te gebeuren. Zowel de Leguaanbrug op een wielonderstel als de Leguaanbrug op Leopard kan ook voor nationale taken bij calamiteiten en rampen worden ingezet. De

Leguaanbrug op een wielonderstel is van Noorwegen overgenomen en doorloopt een modificatieprogramma bij de firma Krauss Maffei Wegmann (KMW), zodat de systemen nog vijftien jaar kunnen worden gebruikt. De Leguaanbrug op Leopard is een spin-off van de eerdere ontwikkelingen van de *Panzer Schnell Brücke* en wordt samen met Duitsland verder ontwikkeld en verworven.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De verwervingsvoorbereidingfase Leguaanbrug MLC 80 op een Leopard 2A4 onderstel is samen met Duitsland begonnen. De D-brief is met een jaar uitgesteld vanwege harmonisatiemaatregelen.

Relevante Kamerstukken

- Antwoorden op vragen over de voortgang van het project brugleggende tank d.d. 09-08-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 144)
- Brief over de voortgang project Vervanging brugleggende tank d.d. 20-05-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 127)
- Brief over voorstudie/studie (B/C-brief) d.d. 25-06-1999 (Kamerstuk 26 645 nr. 1)
- Brief over behoeftestelling (A-brief) d.d. 05-02-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 52)

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	100-250							2004	
2010	50-100	D						2009-2018**	
2011	50-100		D					2010-2018	

* Door herijking van de behoefte kan nog geen prognose worden gegeven. De prognose wordt in samenhang met de huidige exploitatie Leopard 1 berekend.

** Het project wordt in twee fasen uitgevoerd. De Leguaan stroomt in 2009 in en de instroom van de Leguaan op de Leopard 2A5 is gepland vanaf 2014-2018.

Projectnaam

Vervanging Mortieropsporingsradar (MOR)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2011-2014**Huidige planning:** 2010-2015**Behoeftestelling**

Nederland streeft naar een kwalitatief hoogwaardige en volledig inzetbare krijgsmacht die expeditionair en wereldwijd kan opereren. Om effectief en efficiënt te kunnen optreden is een sterke inlichtingenpositie een eerste vereiste. Ervaringen uit recente militaire operaties hebben dat laten zien. Inlichtingen zijn essentieel voor een goede *situational awareness* en meer in het bijzonder ook voor de bestrijding van vijandelijke grondwapens. Tot op heden kan de wapenlocatieradar (WLR)¹ voor een deel in deze behoefte voorzien. Met het einde van de levensduur van de WLR in zijn huidige vorm in 2008 ontstaat behoefte aan vervangende capaciteit. Omdat in de huidige netwerk-omgeving synergie kan worden bereikt door sensoren te koppelen, wordt de vervanging van de WLR integraal benaderd en gerelateerd aan andere sensoren in het driedimensionale gevechtveld. De vervanging dient tevens te voorzien in het in 2000 opgeheven artillerie geluidmeetdiensysteem. In de integrale benadering van het project vervanging WLR worden tevens de mogelijkheden van het gebruik van sensoren voor *compound*-beveiliging en ter ondersteuning van het mobiele optreden gezien.

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	100-250							2011-2014	
2010	50-100	A (09)						2010-2015	
2011	50-100	A						2011-2014	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid de inlichtingenketen te versterken. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*). Tevens past het binnen het streven naar betere bescherming van ingezette eenheden door hun informatiepositie te verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Naar verwachting zal in 2010 het A-document worden voltooid.

Vanwege de benodigde herschikkingen is de fasering van dit project verkort tot 2014.

Relevante Kamerstukken

Geen

¹ Hoewel het project Mortieropsporingsradar (MOR) is getiteld wordt in de praktijk over Wapenlocatieradar (WLR) gesproken. Met beide benamingen wordt hetzelfde bedoeld.

Projectnaam

Verwerving CE -pakketten IGV

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2011-2014

Huidige planning: 2011-2015

Behoeftestelling

De behoefte omvat de bescherming van het hoofdwapensysteem, het Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), van de pantserinfanterie binnen de gemechaniseerde brigades. Dit voertuig is vanaf begin 2009 bij de gemechaniseerde eenheden in gebruik genomen. Het voertuig moet extra kunnen worden beschermd met beschermingspakketten tegen de heersende en toekomstige dreigingen. Deze dreigingen variëren van *Explosively Formed Projectiles* (EFP) tot diverse types *Rocket Propelled Grenades* (RPG). Om een voertuig daartegen te beschermen zijn nu al verschillende systemen op de markt, terwijl de ontwikkelingen in snel tempo verder gaan. Dit project voorziet in een combinatie van passief, reactief en actief pantser. De behoefte gaat uit van 45 pakketten waarmee een compleet pantserinfanteriebataljon kan worden uitgerust. De ontwikkelingen op de

markt worden tijdens de looptijd van het project nauwlettend gevolgd. Om een goed beeld te krijgen van de beschikbare systemen en hun prestaties is gedurende het jaar 2009 een haalbaarheidsstudie uitgevoerd. Uit deze studie is gebleken dat de invulling van de behoefte mogelijk is.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden en tevens de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training
- *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

In 2009 is een haalbaarheidsstudie uitgevoerd waardoor de A-fase met een jaar is verlengd.

Relevante kamerstukken

- Brief over de resultaten van de gecombineerde studie- en verwervingsvoorbereidingsfase (C/D-fase) van het project Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV) (C/D-brief) d.d. 09-11-2004 (Kamerstuk 26 396 nr. 40)

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	50-100							2011-2014	
2010	50-100	A						2011-2014	
2011**	50-100	A						2011-2015	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

** Project komt voor mandatering in aanmerking.

Projectnaam

Verwerving Precision Guided Munition (PGM)

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Instroom van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2010-2013**Huidige planning:** 2013-2016**Behoeftestelling**

De pantserhouwtser PzH2000 kan in hoog tempo en nauwkeuring 155 mm granaten verschieten over een afstand tot 40 kilometer. De effectiviteit en doelmatigheid van de PzH2000 worden verder verbeterd door het gebruik van precisie-munitie. Hierdoor is minder munitie nodig is om een doel uit te schakelen. Daarnaast neemt door het gebruik van precisie-munitie het risico van ongewenste nevenschade (*collateral damage*) af. Precisie-munitie bestaat uit twee munitiesoorten: *Course Correcting Fuses* (CCF's) en *Precision Guided Munition* (PGM). Laser geleide projectielen (behorende tot de PGM) die voldoen aan de projecteisen zijn en komen voorlopig ook niet op de markt.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet.

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering tot	Raming exploitatielasten**
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50							2010-2013	0,02
2010	25-50							2010-2013	0,02
2011*	25-50							2010-2014	0,02

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

** Dit betreft de exploitatielasten per jaar.

Gerelateerde projecten

- Pantserhouwtser (PzH2000)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Tijdens de marktverkenning is gebleken dat PGM momenteel nog niet beschikbaar is. Daarom is besloten de behoefte aan precisie-munitie in twee deelprojecten te verwerven. Het eerste deelproject betreft de verwerving van CCF en het tweede betreft de verwerving van geleide munitiesoorten die nog moeten worden ontwikkeld.

Relevante Kamerstukken

- Voortgang van het project verwerving Precision Guided Munition d.d. 09-07-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 136)
- Lijst van vragen en antwoorden betreffende het project Precision Guided Munition d.d. 10-06-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 123)
- Behoeftestelling Precision Guided Munition voor de PzH2000 (A-brief) d.d. 07-04-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 104)

Projecten

Luchtstrijdkrachten

Projectnaam

Aanschaf C-130/(K)DC-10 simulatoren

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning: (K)DC-10 simulator: mei 2010
C-130 simulator: september 2010

Academic Training System: begin 2012

Behoeftestelling

In 2007 is besloten de opleidingen en trainingen voor de (K)DC-10 en C-130 cockpit bemanningen aan te besteden. In 2007 is een contract gesloten met de firma CAE in Canada voor de levering van een (K)DC-10 en een C-130 *level D* simulator. Daarnaast is het voor *E-learning* geschikte *Academic Training System* aangeschaft.

Samenhang met het beleid

In 2005 is besloten tot intensivering van het luchttransport. De aanschaf van de simulatoren en de aanvullende leermiddelen maken het mogelijk de daarvoor benodigde bemanningen te kunnen op leiden en trainen. De simulatoren en aanvullende middelen voldoen aan de door de Militaire Luchtvaart Autoriteit gesteld eisen.

Gerelateerde projecten

- Derde DC-10
- Aanschaf derde en vierde C-130

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Doordat de verwerving van de simulatoren wordt gecombineerd met de aanschaf van onderwijsleermiddelen is het projectvolume verhoogd tot 34,9 miljoen euro.

Relevante Kamerstukken

- Kamervragen project Aanschaf C-130/(K)DC-10 simulatoren d.d. 09-02-2009 (Kamerstuk 31 700 nr. 87)
- Behoeftestelling simulatoren (K)DC-10 en C-130 d.d. 22-12-2008 (Kamerstuk 31 700 nr. 71)
- Luchttransport en Chinook d.d. 25-11-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 28)
- Brief luchttransport d.d. 09-11-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 3) en d.d. 25-11-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 28H)
- Jaarverslag Defensie over 2006 d.d. 16-05-2007 (Kamerstuk 31 031 X nr. 1)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	33,7							2010	4,3*
2010	33,7	33,7						2010	4,3*
2011	34,9	30,8	2,9	1,2				2012	4,3*

* De exploitatielasten t/m 2012. Daarna bedragen de exploitatielasten 2,5 miljoen euro per jaar. De huidige exploitatielasten bedragen 3,5 miljoen euro per jaar.

Projectnaam

Aanschaf derde en vierde C-130

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed**Oorspronkelijke planning:** 2007**Huidige planning:** 2010**Behoeftestelling**

Het project behelst een uitbreiding van de tactische luchttransportcapaciteit met twee C-130 vliegtuigen. Twee voormalige toestellen van de Amerikaanse marine worden door een Brits bedrijf weer luchtwaardig gemaakt en gemodificeerd; inclusief cabineveiligheidsmodificaties, zelfbescherming en avionica die voldoet aan hedendaagse eisen.

Samenhang met het beleid

Dit project past in het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de tactische luchttransportcapaciteit te vergroten en hiermee de Europese en NAVO-tekorten ten aanzien van luchttransportcapaciteit te verminderen.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid, en goede logistieke ondersteuning.

Gerelateerde projecten

- Aanschaf C-130/(K)DC-10 simulatoren

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

In 2010 zijn de derde en vierde C-130 geleverd aan de gebruiker. Daarmee eindigt de projectfase en zijn beide vliegtuigen in de levensduurfase beland.

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden n.a.v. Kamerstuk 32 123 X nr. 16 d.d. 06-11-2009 (Kamerstuk 32132 X nr. 25)
- Brief Luchttransport en Chinook d.d. 27-10-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 16)
- Kamervragen project Simulatoren (K)DC-10 en C-130 d.d. 09-02-2009 (Kamerstuk 31 700 nr. 87)
- Project Simulatoren (K)DC-10 en C-130 d.d. 22-12-2008 (Kamerstuk 31 700 nr. 71)
- Brief Luchttransport d.d. 09-11-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 3) en d.d. 25-11-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 28H)
- Jaarverslag Defensie over 2006 d.d. 16-05-2007 (Kamerstuk 31 031 X nr. 1)
- Brief inzake verwerving van een derde en vierde Hercules d.d. 19-09-2005 (Kamerstuk 29 800 X nr. 125)
- Brief inzake verwerving van een derde Hercules C-130 (A-brief) d.d. 13-10-2004 (Kamerstuk 29 800 X nr. 11)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	54,0							2006	
2010	65,6	65,6						2010	50-100*
2011	65,6	65,6						2010	50-100*

* Geschatte levensduur tot 2020-2025.

Projectnaam

AH-64D MTADS (Modernised Target Acquisition and Designation Sight)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2009

Huidige planning: 2011

Behoeftestelling

Met dit project wordt de detectie- en identificatiecapaciteit van de AH-64D Apache aanzienlijk verbeterd. Tevens wordt de simulator op dezelfde standaard gebracht.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. De ervaringen tijdens de uitzendingen van de afgelopen jaren hebben het belang van de Apache-helikopter duidelijk bewezen, vanwege zowel de uitstekende sensoren als de grote mobiliteit en de vuurkracht. Dit project draagt bij aan het verbeteren van de capaciteiten van de Apaches. Voorts past het binnen het streven om de inlichtingenketen te versterken en de informatiepositie van ingezette eenheden te verbeteren. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, gevalideerde inlichtingen, veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- AH-64D upgrade
- AH-64D zelfbescherming (ASE)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief modificeren vijf reservetoestellen d.d. 29-05-2008 (Kamerstuk 27 830 X nr. 54)
- Brief modernisering Apache helikopters (A/B/C/D-brief) d.d. 14-11-2003 (Kamerstuk 29 200 X nr. 52)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk**	109,4							2009	
2010	83,5	78,1	4,7	0,7				2012	
2011	83,5	69,8	9,5	4,2				2012	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding Apache'.

** Het verschil in oorspronkelijk budget met het huidige budget was het gevolg van een te ruime inschatting van de initiële ramingen.

Projectnaam

AH-64D upgrade

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed**Oorspronkelijke planning:** 2010-2013**Huidige planning:** 2013-2015**Behoeftestelling**

Defensie levert een kwalitatief en technologisch hoogwaardige bijdrage aan internationale operaties in alle delen van het geweldsspectrum. De Nederlandse Apache-helikopters vormen daarvan een belangrijke component. De huidige versie van de Nederlandse Apache, de *Block I*-versie, heeft de grenzen van haar operationele capaciteiten bereikt. De enige andere gebruiker van deze versie van de Apache, de Amerikaanse landmacht, is in hoog tempo haar toestellen aan het moderniseren. Door de *Block II upgrade* houdt Nederland operationele en logistieke aansluiting met de VS. De *Block II upgrade* leidt tot een verbetering van de *situational awareness* van de Apache-bemanning, waardoor snel een beeld van de tactische situatie kan worden verkregen. Daarnaast kan de bemanning na de *Block II upgrade* opereren in een *Network Enabled Capabilities* (NEC-) netwerk-omgeving.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten, te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden, de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten, de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren en op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit en effectieve inzet.

Gerelateerde projecten

- AH-64D MTADS (*Modernised Target Acquisition and Designation Sight*)
- AH-64D verbetering bewapening
- AH-64D zelfbescherming (ASE)
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De *Letter of Offer and Agreement* (LOA) met de Amerikaanse overheid is op 10 december 2009 ondertekend. In 2011 zal de Kamer worden geïnformeerd over de invulling van de twee resterende deelbehoeften *Blue Force Tracking* en *Video downlink/uplink*.

Relevante Kamerstukken

- Brief project *Apache Block II upgrade*; gecombineerde (voor)studie- en verwervingsvoorbereidingsfase (B/C/D-brief) d.d. 28-10-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 67)
- Brief beantwoording Kamervragen d.d. 01-12-2008 (Kamerstuk 27 830 nr. 58)
- Brief DMP A-fase (A-brief) d.d. 30-10-2008 (Kamerstuk 27 830 nr. 56)
- Brief modificeren vijf reservetoestellen d.d. 29-05-2008 (Kamerstuk 27 830 X nr. 54)
- Hoofdlijnennotitie d.d. 02-07-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 109)

Financiën

Jaar	Project-volume	Ramming uitgaven in € mln						Fasering tot	Ramming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	100-250							2010-2013	
2010	100-250							2010-2013	
2011	122,3	3,0	17,6	39,5	49,6	12,6		2014	

* Zoals gemeld in de brief van 28-10-2009 heeft dit project geen invloed op de exploitatiekosten.

Projectnaam

Chinook uitbreiding en versterking
(vier + twee)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2008

Huidige planning: 2011-2012

Behoeftestelling

Zowel nationaal als internationaal wordt een ernstig tekort aan vooral middelzware transporthelikopters onderkend. In het bijzonder de crisisbeheersingsoperaties van de laatste jaren hebben het grote belang van transporthelikopters laten zien. Door de Nederlandse Chinookvloot uit te breiden met vier toestellen wordt een bijdrage geleverd aan het bestrijden van dit tekort. Met dit project worden tevens twee toestellen vervangen die in 2005 verloren zijn gegaan tijdens operaties in Afghanistan. Het project voorziet daarnaast in de verwerving van beperkte voorzieningen voor het uitvoeren en ondersteunen van speciale operaties.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te vergroten. In de studie Integrale Helikoptercapaciteit is de behoefte kenbaar gemaakt voor de uitbreiding van de Chinook-vloot. Uitbreiding en versterking van de Chinook-vloot past in het streven om de luchttransportcapaciteit verder te vergroten. Het levert een bijdrage aan het vervullen van de grote nationale en internationale

behoefte aan transporthelikopters, onder meer tijdens crisisbeheersingsoperaties. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, adequate logistieke ondersteuning en gevalideerde inlichtingen.

Gerelateerde projecten

- Chinook *Midlife Update* (MLU)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het projectbudget is aangepast aan de benodigde BTW fondsen. De levering van de zes helikopters is vertraagd.

Relevante Kamerstukken

- Brief operationele inzetbaarheid van de helikoptervloot d.d. 01-04-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 117)
- Antwoorden op vragen inzake vier projecten op het gebied van luchttransport en Chinook d.d. 06-11-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 25)
- Brief Luchttransport en Chinook d.d. 27-10-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 16)
- Brief luchttransport en Chinook d.d. 25-11-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 28H)
- Antwoorden op vragen over de Chinook aanschaf d.d. 13-02-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 67)
- Brief inzake resultaten verwervingsvoorbereiding (B/C/D-brief) d.d. 02-02-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 57)
- Brief inzake behoeftestelling (A-brief) d.d. 28-09-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 5)
- Studie Integrale Helikoptercapaciteit d.d. 21-09-2004 (Kamerstuk 29 800 nr. 3)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk**	335,0							2008	50-100*
2010	354,1	352,4		1,7				2013	50-100*
2011	364,1	275,9	76,5	11,7				2012	50-100*

* Geschatte levensduur: 2009-2029.

** Het oorspronkelijke projectvolume is aangepast op basis van de ontvangen offertes in de D-fase van het project.

Projectnaam

Derde DC-10

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2008

Huidige planning: vierde kwartaal 2010
(exclusief de aanpassing van het interieur)

Behoeftestelling

Met de invoering van de Derde DC-10 vergroot Defensie haar strategische luchttransportcapaciteit. Het project omvat vijf deelprojecten: onderhoud en modificaties, opleiding bemanningen, aanpassing infrastructuur, cockpit *upgrade* en een aanpassing van het. De eerste drie deelprojecten zijn nagenoeg voltooid, het deelproject *Cockpit Upgrade Programme* (CUP) wordt naar verwachting in het vierde kwartaal 2010 voltooid. Met de aanvang van de verwervingsfase van het deelproject 'aanpassing interieur Derde DC-10' is afhankelijk van de verdere ontwikkelingen van het deelproject CUP.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de strategische luchttransportcapaciteit verder te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende

operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, adequate logistieke ondersteuning. Verder draagt het project indirect bij aan het militaire vermogen nodig voor effectieve (wapen)inzet doordat met de aanschaf van de Derde DC-10 de twee (K)DC-10 vliegtuigen meer *air-to-air Refueling* taken kunnen uitvoeren.

Gerelateerde projecten

- Aanschaf C-130/(K)DC-10 simulatoren

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Door softwareproblemen is het deelproject CUP met een jaar verlengd. Hierdoor is de fasering van het project Derde DC-10 verlengd tot 2012.

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden n.a.v. Kamerstuk 32 123 X nr. 16 d.d. 06-11-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 25)
- Brief Luchttransport en Chinook d.d. 27-10-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 16)
- Kamervragen project Simulatoren (K)DC-10 en C-130 d.d. 09-02-2009 (Kamerstuk 31 700 nr. 87)
- Project Simulatoren (K)DC-10 en C-130 d.d. 22-12-2008 (Kamerstuk 31 700 nr. 71)
- Brief Luchttransport d.d. 09-11-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 3) en d.d. 25-11-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 28H)
- Jaarverslag Defensie over 2006 d.d. 16-05-2007 (Kamerstuk 31 031 X nr. 1)
- Brief behoeftestelling 3eDC-10 (A-brief) d.d. 08-03-2004 (Kamerstuk 29 200 X nr. 63)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	45,3							2008	50-100
2010	45,3	39,8	5,5					2010	50-100
2011	45,3	33,0	4,0	8,3				2012	50-100

* Geschatte levensduur tot 2020-2025.

Projectnaam

F-16 Link-16

Projectfase

Gereed

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2009

Huidige planning: project gereed

Behoeftestelling

Link-16 is de nieuwe NAVO-standaard voor communicatie via tactische datalinks tussen sensoren, hoofdkwartieren en wapenplatforms betreffende het luchtdomein. Daartoe worden modificatiepakketten en apparatuur voor de F-16, alsmede grondstations en terminals aangekocht.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om het vermogen op te kunnen treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve (wapen)inzet, hoogwaardige commandovoering, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 luchtverkenningssysteem
- F-16 M5 modificatie
- F-16 M6.5 onderhoudstape
- F-16 mode 5 IFF
- Vervanging F-16

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Dit project is voltooid, waarbij alleen de laatste betalingen nog doorgaan tot 2012.

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden vliegtuigen grondapparatuur Link-16 d.d. 11-11-2003 (Kamerstuk 27 487 nr. 4)
- Verwervingsvoorbereiding vliegtuigen grondapparatuur Link-16 (B/C/D-brief) d.d. 01-10-2003 (Kamerstuk 27 487 nr. 3)
- Verwervingsvoorbereiding Link-16 tactische datalink (B/C/D-brief) d.d. 27-03-2001 (Kamerstuk 27 487 nr. 2)
- Behoeftestelling Link-16 tactische datalink (A-brief) d.d. 31-10-2000 (Kamerstuk 27 487 nr. 1)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	117,0							2009	
2010	120,6	114,5	6,0	0,1				2012	
2011	120,6	114,5	6,0	0,1				2012	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding F-16'.

Projectnaam

F-16 luchtverkenningssysteem

Projectfase

Gereed

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: invoering vanaf begin 2006

Huidige planning: project gereed

Behoeftestelling

Dit project betreft de vervanging van de huidige apparatuur voor luchtverkenning (Orpheus-systeem) van de F-16. Luchtverkenningen, zowel overdag als 's nachts, zijn van belang ter ondersteuning van militaire operaties van alle krijgsmacht delen. Het gaat daarbij onder meer om het verken- nen van potentiële doelen om de eigen middelen doeltreffend te kunnen inzetten, en om het resultaat van de inzet vast te stellen. Tevens kan bij crisisbeheersingsope- raties met luchtverkenningen belangrijke informatie worden vergaard, zoals over bijvoorbeeld de naleving van bestanden. Het nieuwe systeem bestaat onder meer uit zes verkenningsgondels met digitale foto- en infrarood apparatuur (*Reccelite-pods*), twee mobiele en twee draagbare grondstations en twee *datalinks*. In 2008 is de behoefte aan capaciteiten uitgebreid met een software- module en hardware voor de opsporing van *Improvised Explosive Devices* (IED's).

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgs- macht verder te verbeteren. Het past in het streven om het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten en de inlichtingenketen te versterken. Voorts past het in het streven om de informatiepositie van ingezette eenheden te verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende ope- rationele capaciteiten van militair vermo- gen: gevalideerde inlichtingen, effectieve wapeninzet, hoogwaardige commandovoer- ring en veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 Link-16
- F-16 M5 modificatie
- F-16 Verbetering lucht-grond bewapening (fase 1 en 2)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is voltooid.

Relevante Kamerstukken

- Antwoorden op vragen F-16 luchtverkenningssysteem d.d. 27-10-2004 (26 571 nr. 4)
- F-16 luchtverkenningssysteem (A-brief) d.d. 12-08-2004 (26 571 nr. 3)

Financiën

Jaar	Project- volume	Ramming uitgaven in € mln						Fasering tot	Ramming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	34,8							2009	
2010	41,7	41,7						2009	<25*
2011	n.v.t.								

* Geschatte levensduur 2008-2020.

Projectnaam

F-16 M5 modificatie

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2012

Behoeftestelling

Om de F-16 gevechtsvliegtuigen tot de vervanging van de F-16 op het vereiste operationele niveau te houden, moeten de toestellen worden gemoderniseerd. De M5 modificatie wordt samen met andere Europese gebruikers en de Verenigde Staten uitgevoerd in het kader van het *Multi National Fighter Program* (MNFP). Het M5 modificatieprogramma omvat wijzigingen bij zowel de hardware als de software van de F-16's. Door het M5 programma krijgt de F-16 een moderner GPS-systeem en wordt het toestel onder meer geschikt voor het gebruik van andere typen precisiegeleide wapens en voor een moderner elektronisch zelfbeschermingsysteem. De M5 ontwikkeling bestaat uit drie aspecten. Ten eerste de M5 software, ten tweede de *engineering* en modificatie van twee testvliegtuigen (TVI) en ten slotte de ontwikkeling van modificatiepakketten voor de F-16 vloot.

Samenhang met het beleid

Dit project past in het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het

streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve (wapen)inzet, hoogwaardige commandovoering, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 *mode 5 IFF*
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening
- F-16 zelfbescherming (ASE)
- Vervanging F-16

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief *Helmet Mounted Cuing System* voor de F-16 d.d. 16-06-2005 (Kamerstuk 27 487 nr.8)
- Brief F-16 M5 modificatie (A-brief) d.d. 12-11-2004 (Kamerstuk 27 487 nr. 5)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk**	62,0							2011	
2010	52,3	36,0	11,5	4,8				2012	
2011	52,3	36,0	11,5	4,8				2012	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding F-16'.

** Het verschil tussen het oorspronkelijk budget met het huidige budget is het gevolg van een te ruime inschatting van de initiële ramingen.

Projectnaam

F-16 mode 5 IFF

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2009-2011

Huidige planning: 2012-2014

Behoeftestelling

Het onderscheiden van vijandelijke en vriendschappelijke eenheden is bij het operationele optreden essentieel. De huidige methoden die hiervoor worden gebruikt raken technisch verouderd. In NAVO-verband is besloten het huidige IFF systeem (*Identification Friend or Foe*) mode 4 te gaan vervangen door mode 5. De NAVO-partners krijgen hiermee de beschikking over een

nieuw systeem waarmee de identificatie versluierd uitgevoerd kan worden. De overgang naar mode 5 voor offensieve wapensystemen wordt voorzien in 2012-2014. Voor de Nederlandse F-16's wordt de mode 5 IFF capaciteit verworven via deelname aan het multinationale M6 modificatieprogramma voor de F-16.

Samenhang met het beleid

Het project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om op te kunnen treden in het hogere deel van het geweldsspectrum. Voorts is het project van belang voor het optreden samen met bondgenoten. Het verbetert de interoperabiliteit in internationaal verband. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige en adequate commandoering, veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 M6.5 onderhoudstape
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- Vervanging F-16

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

- Kamerbrief over de M6.5-softwaremodificatie voor de F-16 d.d. 20-05-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 238)
- Brief F-16 mode 5 IFF (A-brief) d.d. 03-10-2007 (Kamerstuk 26 488 nr. 62)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	<25							2008-2014	
2010	25-50							2008-2014	3M€*
2011	40,8	17,7	12,5	9,5	1,1			2013	3M€*

* Bij een verwachte levensduur van 20 jaar.

Projectnaam

F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 1

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: april 2004 tot december 2007

Huidige planning: 2004 tot eind 2014

Behoeftestelling

Dit project heeft tot doel de bewapening van de F-16 aan te vullen en te verbeteren. De verbetering omvat vooral een grotere precisie, om de inzet vanaf middelbare hoogte te verbeteren en de inzet onder slechte weersomstandigheden mogelijk te maken. Het project richt zich op het verwerven en verder invoeren van precisiegeleide wapens. Het gaat om laser- en GPS-geleide wapens en verbeterde munitie voor het boordkanon.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten, in het bijzonder de inzet van precisiegeleide wapens. Dit project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet.

Gerelateerde projecten

- F-16 M5 modificatie
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2
- Vervanging F-16

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De verwerving van het resterende deel van de wapens is afhankelijk van de keuze voor de vervanger van de F-16. Het resterende deel van de projectfondsen is gefaseerd naar 2014.

Relevante Kamerstukken

- Brief over de verbetering van het lucht-grond wapenpakket van de Koninklijke Luchtmacht (A-brief) d.d. 25-02-2003 (Kamerstuk 27 830 nr. 16)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	78,5							2006	
2010	61,9	44,2	17,5					2011	
2011	61,9	37,2	3,6			21,1		2014	

* Geen afzonderlijke raming. Exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding F-16'.

Projectnaam

F-16 zelfbescherming (ASE)

Projectfase

In realisatie/in planning (verschillende deelprojecten)

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2007-2010

Huidige planning: 2009-2013

Behoeftestelling

Met dit project wordt de zelfbescherming van de F-16's verbeterd door een aanpassing van de radarstoorzender. Daarnaast omvat het de verbetering van de presentatie in de cockpit door middel van de inbouw van het *Advanced Threat Display (ATD)*. De bijbehorende test-, analyse- en verificatiesystemen maken ook deel uit van het project.

Samenhang met het beleid

Het project past bij de vergroting van het expeditionaire vermogen en verhoogt de inzetbaarheid van de krijgsmacht door bij te dragen aan de verbetering van de operationele inzetbaarheid van de F-16. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 M5 modificatie
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het projectbudget is vanwege benodigde herschikkingen met 10 miljoen euro verlaagd. Dit kan leiden tot een herijking van de behoefte.

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftestelling F-16 ASE (A-brief) d.d. 06-04-2006 (Kamerstuk 27 487 nr. 9)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	50-100							2005-2010	
2010	50-100							2009-2013	
2011	81,0	4,0	9,3	27,1	40,6			2013	

* Geen afzonderlijke raming. Exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding F-16'.

Projectnaam

Vervanging F-16

Deelprojecten: *System Development & Demonstration (SDD)* (in realisatie), Nederlandse projecten (in realisatie) en productie (in planning)

Projectfase

Vervanging F-16 productie: in planning, D-fase
SDD en NL projecten: in realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: Vanaf 2012 tot tenminste 2025

Huidige planning: Zoals gemeld (Kamerstuk 26 488, nrs. 232, 242 en 244) moet gedetailleerde financiële informatie over de F-35 nog beschikbaar komen op grond waarvan de gevolgen voor het project Vervanging F-16 in kaart kunnen worden gebracht. Ten tijde van de opstelling van het MPO was deze informatie nog niet beschikbaar.

Behoeftestelling

Het project Vervanging F-16 heeft als doel tijdig te voorzien in de vervanging van de F-16 jachtvliegtuigen van de Nederlandse krijgsmacht. Naast de verwerving van nieuwe jachtvliegtuigen gaat het tevens om de verwerving van bijbehorende simulatoren, initiële reservedelen, infrastructuur, speciale gereedschappen, meet- en testapparatuur, documentatie, initiële opleidingen en transport evenals de betaling van BTW.

Nederland neemt sinds 2002 als level-2 partner deel aan de *System Development & Demonstration*-fase (SDD-fase) van het *Joint Strike Fighter* programma. Vanaf dat moment is het project Vervanging F-16 voortgezet met de verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase) van het DMP. In deze D-fase heeft het SDD-partnerschap gestalte gekregen en wordt het verwervingsbesluit voorbereid. Nederland draagt in totaal 800 miljoen dollar bij aan de SDD-fase. Hiervan is 50 miljoen dollar bestemd voor door Nederland geïnitieerde projecten.

In 2006 is het multilaterale *Production, Sustainment and Follow-On Development Memorandum of Understanding (PSFD MoU)* ondertekend. De negen SDD-partners hebben in dit MoU afspraken vastgelegd over de productie, de instandhouding en de doorontwikkeling van de JSF, alsmede over de besturing van deze aspecten gedurende 45 jaar. Het PSFD MoU bevat tevens spelregels met betrekking tot de industriële participatie van de JSF partnerlanden.

Nederland en Italië hebben in 2004 het initiatief genomen om samenwerkingsmogelijkheden in Europees verband te bezien. Dit initiatief heeft geleid tot een MoU tussen Italië en Nederland over samenwerking bij de productie en de instandhouding (*IT/NL Production & Sustainment (P&S) MoU*), dat op 30 maart 2006 is getekend door beide landen. In juni 2007 heeft Noorwegen zich hierbij aangesloten.

De door de luchtvaartindustrie aangespannen arbitrage ten aanzien van de herijking van de *business case* van de SDD-deelneming is eind 2009 voltooid. Het overleg met de industrie over de uitkomst heeft begin 2010 geleid tot een overeenkomst tussen de Staat en de industrie over het afdrachtpercentage, waarover de Kamer door de minister van Economische Zaken is geïnformeerd.

Het kabinet heeft in 2008 besloten het MoU te ondertekenen over de deelneming aan *Initial Operational Test & Evaluation (IOT&E)* van de JSF in de Verenigde Staten. Voorwaarde voor deelneming is de inbreng van twee Nederlandse testtoestellen.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten. Gevechtsvliegtuigen vormen een onmisbare component van een hoogwaardige expeditie-onaire krijgsmacht die in staat is te worden ingezet in het gehele geweldsspectrum. Bovendien is het de ambitie van Defensie om deel te kunnen nemen aan *initial entry* operaties waarbij snel een militair overwicht moet worden bereikt. Het luchtwapen is hiervoor bij uitstek geschikt en creëert in alle operaties vrijheid van handelen voor de Nederlandse troepen en coalitiepartners. Tevens spelen gevechtsvliegtuigen een belangrijke rol bij de nationale veiligheid, bijvoorbeeld als *Quick Reaction Alert*. Voorts past het in het streven om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde informatie, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

Bij tal van lopende en nieuwe behoeftstellingen wordt rekening gehouden met de vervanging van de F-16. Het betreft ten eerste de nog noodzakelijke verbeteringen aan de F-16, zowel hardware als software. Deze verbeteringen worden getoetst aan het voorziene uitfaseringsschema van de F-16. Ten tweede betreft het materieelprojecten waarvan de te verwerven middelen in eerste instantie zijn bestemd voor gebruik met de F-16, maar die in de toekomst tevens moeten kunnen worden gebruikt met de vervanger daarvan. Ook kan het gaan om projecten die geen directe relatie hebben met de F-16, maar waarvan wordt voorzien dat die relatie er wel zal zijn met het vervangende toestel. Met de jaarrapportage van het project Vervanging F-16 over 2009 is uitgebreid gerapporteerd over de gerelateerde projecten.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Gelet op de dit voorjaar gemelde herstructurering van het F-35 programma is een deel van de in de begrotingsperiode geraamde Nederlandse projectuitgaven verschoven naar latere jaren. De nieuwe kosteninformatie van het Amerikaanse ministerie van Defensie die nodig is voor een herijking van het project was niet beschikbaar ten tijde van de opstelling van de begroting en dit Materieelprojectenoverzicht. De Kamer is dit voorjaar door de minister van Economische Zaken geïnformeerd over de overeenkomst tussen de Staat en de Nederlandse luchtvaartindustrie over het afdrachtpercentage voor de JSF *business case*.

Relevante Kamerstukken

- Kamerbrief inzake vertaling Noors rapport en validatie rapport F-35 geluidsbelasting d.d. 09-07-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 245)
- Kamerbrief certificering F-35 programma door het Amerikaanse ministerie van Defensie d.d. 09-07-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 244)
- Kamerbrief commissieverzoek inzake

- contacten met de VS over het JSF project d.d. 30-06-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 243)
- Kamervragen over de kabinetsreactie op de moties Vervanging F-16 d.d. 18-06-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 242)
- Kabinetsreactie op moties Vervanging F-16 d.d. 28-05-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 240)
- Reactie op moties Vervanging F-16 d.d. 27-05-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 239)
- Lijst van vragen en antwoorden over het rapport Monitoring verwerving JSF, stand van zaken augustus 2009 van de Algemene Rekenkamer d.d. 20-05-2010 en 21-04-2010 (Kamerstuk 31 300, nrs. 19 en 18)
- Kamerbrief inzake stand van zaken projecten NH-90 en Vervanging F-16 d.d. 17-05-2010 (Kamerstuk nr. 25 928 nr. 43)
- Kamervragen over het rapport 'Monitoring verwerving Joint Strike Fighter; Stand van zaken augustus 2009' van de Algemene Rekenkamer d.d. 12-05-2010 (Kamerstuk nr. 31 300 nr. 19)
- Kamerbrief inzake reactie op GAO-rapport Joint Strike Fighter maart 2010 d.d. 27-04-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 234)
- Kamerbrief JSF Program Office over geluids informatie JSF d.d. 27-04-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 233)
- Kamerbrief jaarrapportage van het project Vervanging F-16 over het jaar 2009 d.d. 13-04-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 232)
- Informatievoorziening lopende JSF-zaken d.d. 09-04-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 230)
- Reactie op verzoek met betrekking tot een Noors rapport over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 30-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 225)
- Lijst van vragen en antwoorden over het JSF afdrachtpercentage d.d. 29-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 224)
- Informatie over de afronding van de JSF Business Case d.d. 26-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 223)
- Kamerbrief aanvullende informatie herstructurering F-35 programma d.d. 23-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 222)
- Reactie op de brief van G. Veldman en G. Verf over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 11-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 221)
- Kamerbrief uitstel reactie op een Noors rapport over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 04-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 220)
- Kamerbrief aanvullende informatie werkbezoek Israël met betrekking tot JSF d.d. 22-02-2010 (Kamerstuk nr. 32 123 X nr. 101)
- Kamervragen over de informatie over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 22-02-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 219)
- Kamervragen over de Amerikaanse besluitvorming over de tweede motor voor de F-35 d.d. 19-02-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 218)
- Kamerbrief over de herstructurering van het F-35-programma d.d. 16-02-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 217)
- Kamerbrief met reactie op de presentatie 'Joint Programs TOC Affordability, Cost Department, Naval Air Systems Command' d.d. 15-02-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 216)
- Kamervragen inzake het aantal vliegreun per F-16 d.d. 03-02-2010 (Kamerstuk nr. 1479)
- Reactie op NRC-artikel: "VK halveert bestelling JSF's" d.d. 01-02-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 215)
- Vervolgstappen project Vervanging F-16 d.d. 28-01-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 213)
- Reactie op commissieverzoek herijking informatiebehoefte project Vervanging F-16 d.d. 22-01-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 212)
- Kamerbrief met informatie over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 07-01-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 211)
- Kamerbrief Amerikaanse besluitvorming over de tweede motor voor de F-35 d.d. 24-12-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 210)
- Kamerbrief informatie over deadline ondertekening contract voor de aanschaf van het tweede JSF-testtoestel d.d. 15-12-2009 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 209)
- Kamerbrief over JSF Afdrachtpercentage d.d. 02-12-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 208)
- Afronding arbitragezaak business case d.d. 27-11-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 207)
- Verzoek om afschrift van beantwoording van schriftelijke vragen COVM

- vliegbasis Leeuwarden over verwachte geluidsbelasting van de F-35 d.d. 20-11-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 206)
- Kamerbrief reactie staatssecretaris op commissieverzoek bestellingen JSF d.d. 20-11-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 205)
- Kamerbrief correctie project Vervanging F-16 in Defensiebegroting d.d. 19-11-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 42)
- Kamervragen budget Vervanging F-16 d.d. 28-10-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 202)
- Kamervragen inzake geluidscontouren F-35 d.d. 19-10-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 200)
- Reactie op rapport *Congressional Budget Office* en rapport *Center for Strategic and Budgetary Assessments* d.d. 26-10-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 201)
- Kamervragen over geluidscontouren F-35 d.d. 19-10-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 200)
- Aankondiging vervolgstappen project vervanging F-16 d.d. 29-09-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 199)
- Kamervragen inzake budget Vervanging F-16 d.d. 07-09-2009 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 196)
- Geluidsonames JSF - F-15 - F-16 d.d. 10-07-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 193)
- Kamerbrief over geluidscontouren F-35 d.d. 10-07-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 192)
- Kamervragen over geluidsoverlast d.d. 13-05-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 182)
- Verwijzing prijsinformatie JSF met bijlage d.d. 21-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 174)
- Assurance rapport over de jaarrapportage 2008 d.d. 21-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 173)
- Prijs eerste F-35 testtoestel d.d. 17-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 170)
- Stand van zaken motie Van Velzen - voorlichting Raad van State met bijlage d.d. 16-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 172)
- Geluidscontouren F-35 d.d. 16-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 170)
- Aanbiedingsbrief addendum jaarrapportage 2008 met bijlage d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 167)
- Kamervragen over vervanging F-16 d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 156)
- Antwoorden aanvullende Kamervragen vervanging F-16 d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 31 300 nr. 11)
- Vragen *endlife update* d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 161)
- Verzoeken project Vervanging F-16 met bijlagen d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 160)
- Jaarrapportage 2008 en *assurance* rapport d.d. 27-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 159)
- Kamervragen rapport monitoring verwerving Joint Strike Fighter d.d. 16-03-2009 (Kamerstuk 31 300 nr. 9)
- NLR rapport en bijlagen geluid kandidaattoestellen d.d. 16-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 153)
- *Request for proposal* vervanging F-16 d.d. 04-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 147)
- Verzoeken commissies d.d. 18-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 143)
- Beantwoording vragen besluit twee F-35 toestellen d.d. 18-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 142)
- Antwoorden op Kamervragen over kandidatenvergelijking d.d. 10-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 138)
- Kamervragen *endlife update* F-16's d.d. 10-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 139)
- Geluidsgegevens kandidaattoestellen vervanging F-16 met bijlagen d.d. 22-01-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 137)
- Besluit aanschaf twee F-35 toestellen d.d. 16-01-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 134)
- *Endlife update* F-16 d.d. 18-12-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 132)
- Antwoorden Kamervragen d.d. 17-11-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 121)
- Brief inzake aanbieding D-brief van het project Vervanging F-16, productie d.d. 26-09-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 8)
- Algemene Rekenkamer en kandidatenevaluatie project Vervanging F-16 d.d. 18-09-2008 en 17-10-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 103 en 110)

- Herberekening JSF *Business Case* d.d. 08-07-2008, 17-09-2008, 17-10-2008, 04-12-2008 en 12-12-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 97, 102, 109, 126 en 127)
- Brieven kandidatenvergelijking vervanging F-16 d.d. 27-06-08, 02-07-2008, 17-07-08, 02-09-2008, 26-09-2008, 26-09-2008, 07-10-2008, 11-11-2008, 11-11-2008, 17-12-2008 en 18-12-2008 (2x) (Kamerstuk 26 488 nrs. 89, 96, 99, 101, 104, 105, 108, 119, 120, 129, 130 en 131)
- Lijst van vragen en antwoorden over de Jaarrapportage 2007 d.d. 07-07-2008 (Kamerstuk 26488 nr. 75)
- Lijst van vragen en antwoorden over de IOT&E van de JSF d.d. 07-07-2008, 04-11-2008 en 27-11-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 69, 118 en 125)
- Brief over deelneming aan de Initiële Operationele Test en Evaluatie van de JSF d.d. 29-02-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 65)
- Brieven deelname PSFD MoU d.d. 29-09-2006 en 17-10-2006 (Kamerstuk 26 488 nrs. 47 en 54H)
- Brieven deelname SDD-fase JSF d.d. 11-02-2002 en 08-04-2002 en 09-04-2002 (Kamerstuk 26 488 nrs. 8, 13 en 14)
- Basisdocument Vervanging F-16 d.d. 15-03-2000 (Kamerstuk 26 488 nr. 3)

Planning Vervanging F-16 voortgezette verwervingsvoorbereiding/productie

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	>250							2007-2025	
2010	>250			D				2007-2025	>250
2011	>250			D				2007-2024	>250

Financiën SDD en NL projecten

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	SDD: 788,7 NL Projecten: 48,1							2012 2010	
2010	SDD: 791,5 NL Projecten: 49,1	779,1 41,3	11,2 7,5	1,2 0,3				2012 2012	
2011	SDD: 792,1 NL Projecten: 48,4	779,4 36,9	11,6 8,5	1,1 3,0				2012 2012	

* De projectvolumes voor de SDD en NL projecten betreffen een bijdrage aan de ontwikkelingskosten voor de vervanger van de F-16. Hier zijn geen exploitatiekosten mee gemeoid.

Projectnaam

AH-64D verbetering bewapening

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2012-2014

Huidige planning: 2012-2016

Behoeftestelling

Bij de invoering van de Apache in 1996 is een munitiepakket ingevoerd uitgaande van het optreden in reguliere conflicten. Tijdens recente operaties is gebleken dat dit munitiepakket niet optimaal aansluit bij het optreden onder asymmetrische omstandigheden. Zo voldoet het pakket niet geheel aan de eisen die tegenwoordig worden gesteld aan precisie en proportionaliteit. Verder is een deel van de munitie onbruikbaar geworden ten gevolge van het verbod op clustermunitie dat sinds eind 2008 van kracht is. Daarnaast bereikt een deel van het munitiepakket in 2012 het einde van de technische levensduur. Ten slotte hebben

diverse technologische ontwikkelingen geleid tot nieuwe munitietypen die beter geschikt zijn voor modern militair optreden. Deze combinatie van factoren maakt een herziening van het munitiepakket voor de Apache noodzakelijk.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om zo effectief en doelmatig mogelijk op te kunnen treden, met een zo gering mogelijke kans op onbedoelde nevenschade. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- AH-64D upgrade

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Vanwege benodigde herschikkingen is het project verlengd tot 2016. Hierdoor komt de verbeterde bewapening een jaar later ter beschikking.

Relevante Kamerstukken

- Brief inzake het project AH-64D verbetering bewapening d.d. 03-05-2010 (Kamerstuk 27 830 nr. 76)
- Brief behoeftestelling verbetering bewapening Apache-helikopter (A-brief) d.d. 11-12-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 68)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50	A (09)						2011-2014	
2010	25-50	A (09)						2012-2014	
2011	25-50	A						2012-2016	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

AH-64D zelfbescherming (ASE)

Projectfase

In planning, B -fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2009-2013

Huidige planning: 2012-2016

Behoeftestelling

Defensie levert een kwalitatief en technologisch hoogwaardige bijdrage aan internationale operaties in alle delen van het geweldsspectrum. De Nederlandse Apache-helikopters vormen daarvan een belangrijke component. Geavanceerde elektronische zelfbeschermingsmiddelen tegen lucht- en grondgebonden luchtverdedigingssystemen dragen in belangrijke mate bij aan de operationele bewegingsvrijheid en vergroten de overlevingskansen van het toestel en de bemanning. Effectieve zelfbescherming is derhalve mede bepalend voor succesvol en langdurig optreden. Momenteel is een beperkt deel van de Apache-vloot uitgerust met een interim-oplossing. Met het project AH-64D zelfbescherming (ASE) krijgen de Apaches een volwaardig zelfbeschermingssysteem.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden, de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en op te kunnen treden

in het gehele geweldsspectrum. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- AH-64D MTADS (*Modernised Target Acquisition and Designation Sight*)
- AH-64D upgrade

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De Kamer wordt over dit project geïnformeerd met een aparte B-brief en een aparte C-brief in plaats van een gecombineerde B/C brief.

Relevante Kamerstukken

- Brief modificeren vijf reservetoestellen d.d. 29-05-2008 (Kamerstuk 27 830 X nr. 54)
- Brief DMP A-fase (A-brief) d.d. 04-01-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr 83)
- Brief modernisering Apache-helikopters (A/B/C/D-brief) d.d. 21-11-2003 (Kamerstuk 29 200 X nr. 52)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	100-250							2009-2013	
2010	50-100	B/C	D					2010-2015	
2011	50-100	B	C	D				2010-2015	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Chinook Midlife Update (MLU)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt niet voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2014-2018

Huidige planning: 2015-2019

Behoeftestelling

Een *Midlife Update* is noodzakelijk om de instandhouding tot het einde van de levensduur te waarborgen en operationele verbeteringen aan te brengen. Redenen hiervoor zijn scheurvorming van het *airframe* en een veroudering van onderdelen. De modernisering van de helikopter is daarnaast nodig om te kunnen voldoen aan de eisen zoals gesteld door de luchtvaartregelgeving. Vanaf 2011 wordt de vloot Chinook-helikopters (CH-47D) uitgebreid met zes nieuwe

toestellen (CH-47F). De configuratie van de zes nieuwe Chinooks komt niet overeen met de configuratie van de huidige elf helikopters van Defensie. De standaardisatie van de gehele vloot maakte aanvankelijk deel uit van het project Chinook uitbreiding en versterking. Om budgettaire redenen is de standaardisatie gescheiden van het project Chinook uitbreiding en versterking en toegevoegd aan het project Chinook *Midlife Update*.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de beschikbaarheid en inzetbaarheid van ondersteunende systemen te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en adequate logistieke ondersteuning.

Gerelateerde projecten

- Chinook uitbreiding en versterking (vier + twee)
- *Combat Identification (Combat ID)*
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De A-fase van het project is wegens aanvullende studie met een jaar verlengd.

Relevante Kamerstukken

- Studie Integrale Helikoptercapaciteit d.d. 21-09-2004 (Kamerstuk 29 800 X nr. 3)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	>250							2014-2018	
2010	>250	A (09)						2014-2018	
2011	>250	A						2014-2018	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Cougar *Midlife Update* (MLU)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2012-2014

Huidige planning: 2014-2017

Behoeftestelling

De Cougar is naast de Chinook een belangrijk transportmiddel voor de krijgsmacht, in het bijzonder voor de ondersteuning van crisisbeheersingsoperaties. Om deze lichte transporthelikopter, die is aangeschaft in 1995, inzetgereed te houden voor de rest van de verwachte levensduur van ongeveer 30 jaar, is een *Midlife Update* nodig. Een beperkte modernisering is noodzakelijk om op essentiële gebieden aansluiting te houden bij de moderne wijze van opereren en om te voldoen aan de eisen zoals gesteld door de internationale luchtvaartregelgeving. Ten slotte worden diverse componenten niet meer gefabriceerd waardoor reserveonderdelen schaars worden. Deze componenten dienen te worden vervangen.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de beschikbaarheid en inzetbaarheid van ondersteunende systemen te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en adequate logistieke ondersteuning.

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50							2012-2014	
2010	50-100	A (09)						2012-2014	
2011	50-100	A						2012-2016	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Gerelateerde projecten

- Chinook uitbreiding en versterking (vier + twee)
- *Combat Identification* (Combat ID)
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (IFF mode 5/mode S)
- Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Door aanvullende studie is de A-fase vertraagd, waardoor de planning is gewijzigd.

Relevante Kamerstukken

- Studie Integrale Helikoptercapaciteit d.d. 21-09-2004 (Kamerstuk 29 800 X nr. 3)

Projectnaam

F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2007-2011

Huidige planning: 2014-2017

Behoeftestelling

Bij het optreden in het hogere deel van het geweldsspectrum is het noodzakelijk eerst een luchtoverwicht te bevechten en te behouden. Daarvoor dienen vijandelijke luchtverdedigingssystemen, zowel grondgebonden systemen als vliegtuigen, te worden uitgeschakeld. De potentiële dreiging die uitgaat van de vijandelijke gevechtsvliegtuigen is in kwalitatief opzicht toegenomen. Om weerstand te kunnen bieden aan deze toestellen zijn onder andere infrarood (IR) geleide raketten nodig. De huidige raketten zijn echter operationeel verouderd en aan het eind van de technische levensduur. Deze dienen derhalve te worden vervangen door verbeterde IR-geleide lucht-lucht raketten.

Samenhang met het beleid

Dit project past in het streven om op te kunnen treden in het hogere deel van het geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- Vervanging F-16

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is geherfaseerd met het oog op de voorziene deelname aan de vertraagde IOT&E-fase van de F-35 (JSF).

Relevante Kamerstukken

- Antwoord op vraag over behoeftestelling d.d. 05-10-2006 (Kamerstuk 26 488 nr. 49)
- Brief behoeftestelling (A-brief) d.d. 18-07-2006 (Kamerstuk 26 488 nr. 44)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50							2007-2011	
2010	25-50							2013-2017	0,3**
2011*	25-50							2012-2017	0,3**

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

** Raming exploitatielasten bedragen 0,3 miljoen euro per jaar.

Projectnaam

F-16 M6.5 onderhoudstape

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Gereed**Oorspronkelijke planning:** 2011-2015**Huidige planning:** 2011-2015**Behoeftestelling**

De vloot F-16 gevechtsvliegtuigen dient periodiek te worden gemodificeerd zodat de toestellen gedurende de resterende gebruiksduur effectief en interoperabel kunnen blijven opereren en blijven voldoen aan de hoge eisen met betrekking tot veiligheid en bescherming. In tegenstelling tot voorgaande modificaties, waar operationele uitbreidingen en verbeteringen de boventoon voerden, is de M6.5-modificatie voornamelijk gericht op het onderhoud van de vliegtuigsoftware. Dit onderhoud is noodzakelijk om de F-16, zoals in de huidige planning staat, tot einde van dit decennium operationeel inzetbaar te houden.

De M6.5-modificatie speelt in op aanpassingen van bijvoorbeeld essentiële netwerksystemen en is van belang voor de operationele inzet van wapens en het zoveel mogelijk beperken van nevenschade. Ook vergroot de modificatie de vliegveiligheid en de overlevingskansen tijdens inzet. Verder wordt de interoperabiliteit met de gevechtsvliegtuigen van coalitiepartners gewaarborgd. Door deelneming aan het internationale M6.5-modificatie programma kan Nederland bij de

instandhouding van het wapensysteem de komende jaren gebruik blijven maken van de schaalvoordelen die het *Multi National Fighter Program (MNFP)* partnerschap biedt.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te verbeteren en op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Voorts is het project van belang voor het optreden samen met bondgenoten. Het verbetert de interoperabiliteit in internationaal verband. Dit project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve (wapen)inzet, hoogwaardige commandovoering, veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 M5 modificatie
- F-16 *mode 5 IFF*
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 1
- Vervanging F-16 (dit project is ook gerelateerd aangezien keuzes bij dit project gevolgen hebben voor het M6.5 project ten aanzien van de optie voor twaalf pakketten.)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

- Brief over de M6.5 softwaremodificatie voor de F-16 (A-brief), d.d. 25-05-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 238)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	<25							2011-2015	
2010									
2011	<25	A						2011-2015	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2

Projectfase

In planning, B-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: na 2006

Huidige planning: 2012-2019

Behoeftestelling

Dit project heeft tot doel de bewapening van de F-16 te verbeteren en aan te vullen. Daarbij gaat het vooral om de mogelijkheid tot inzet vanaf middelbare hoogte, over een grotere afstand (*stand-off*), met een grotere precisie en onder alle weersomstandigheden. De behoefte is herijkt en verdeeld in vijf deelbehoeften. Twee deelbehoeften kunnen met de aanschaf van de *Small Diameter Bomb I* worden ingevuld op de F-16 en zijn opvolger. De overige drie deelbehoeften worden alleen ingevuld op de vervanger van de F-16.

Samenhang met het beleid

Het project past bij de vergroting van het expeditionaire vermogen en verhoogt de inzetbaarheid van de krijgsmacht. Het project komt tegemoet aan de groeiende behoefte aan precisiewapens, in het bijzonder bij crisisbeheersingsoperaties. Door de inzet van precisiewapens kunnen burgerslachtoffers en onbedoelde nevenschade zoveel mogelijk worden vermeden. Het vermijden van burgerslachtoffers is van groot belang voor het behouden of verkrijgen van de steun van de bevolking, en daarmee voor het succes van de missie. Met de stand-off wapens kunnen doelen van grotere afstand worden bestreden waardoor het risico voor het ingezette vliegtuig en bemanning wordt verminderd.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 M5 modificatie
- F-16 *mode 5 IFF*
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 1
- F-16 zelfbescherming (ASE)
- Vervanging F-16

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Als waarborg voor een toereikende informatievoorziening wordt de Kamer over dit project geïnformeerd met een aparte C- en D-brief over de twee deelbehoeften aan de *Small Diameter Bomb*. Daarnaast zal de Kamer afzonderlijk worden geïnformeerd over de C-fasen voor de overige drie deelbehoeften, die na de besluitvorming over de vervanger van de F-16 zullen worden uitgevoerd.

Relevante Kamerstukken

- Brief studiefase project F-16 Verbetering lucht-grondbewapening, fase 2 (C-brief) d.d. 20-08-2010 (Kamerstuk 27 830 nr. 80)
- Brief voorstudiefase project F-16 Verbetering lucht-grondbewapening, fase 2 (B-brief) d.d. 13-04-2010 (Kamerstuk 27 830 nr. 74)
- Lijst van vragen en antwoorden over project F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2 d.d. 16-01-2008 (Kamerstuk 27 830 nr. 49)
- Brief F-16 verbetering lucht grond bewapening, fase 2 (A-brief) d.d. 07-10-2007 (Kamerstuk 27 830 nr. 47)
- Brief F-16 verbetering lucht-grond wapenpakket van de Koninklijke Luchtmacht (fase I) (A-brief) d.d. 25-02-2003 (Kamerstuk 27 830 nr. 16)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	100-250							2007-2011	
2010	100-250	B/C (09), D						2010-2016	
2011	100-250	B, C, D						2010-2019	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding F-16'.

Projectnaam

Patriot vervanging COMPATRIOT

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2010

Huidige planning: 2013

Behoeftestelling

Voor de grondgebonden luchtverdediging beschikt de krijgsmacht onder meer over het Patriot grond-lucht geleide wapensysteem. Het verbindingssysteem COMPATRIOT ondersteunt de commando-voering en vuurleiding van het Patriot-systeem. De effectiviteit van het Patriot-systeem is er voor een belangrijk deel van afhankelijk. Het huidige COMPATRIOT systeem is technisch en economisch verouderd en dient te worden vervangen.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het project past in het streven om het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. Voorts past het in het streven om te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, hoogwaardige commandovoering en adequate commandovoering.

Gerelateerde projecten

- Army Ground Based Air Defence System (AGBADS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is geherfaseerd en met een jaar verlengd.

Relevante Kamerstukken

- Behoeftte vervanging COMPATRIOT verbindingssysteem (A-brief) d.d. 08-06-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 112)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50							2007-2010	<25*
2010**	25-50							2007-2012	<25*
2011	25-50							2010-2013	<25*

* Geschatte levensduur: 2012 tot 2027.

** Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

Projectnaam

Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen

Projectfase

In planning, B-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2011-2013

Huidige planning: 2014-2016

Behoeftestelling

De behoefte omvat de vervanging van een tweetal lange-afstand-radars in Wier en Nieuw Milligen. Deze radars zijn onderdeel van het systeem van waarneming, bewaking en verdediging van het Nederlandse luchtruim, zowel in nationaal als in NAVO verband. De bestaande radars zijn dusdanig verouderd dat instandhouding een probleem is. Uit het oogpunt van luchtruimbeveiliging dient deze capaciteit gegarandeerd te zijn. Daarnaast zal worden onderzocht op welke wijze rekening kan worden gehouden met de 'vermindering van radarverstoring om meer ruimte te bieden aan hoogbouw en duurzame energie-initiatieven' en de 'meervoudige radardekking op lage hoogte in het kader van de nationale veiligheid en terrorismebestrijding'.

Samenhang met het beleid

Het project zorgt voor instandhouding van de beveiliging van het nationale luchtruim in het kader van de eerste en derde hoofdtaak van Defensie.

Gerelateerde projecten

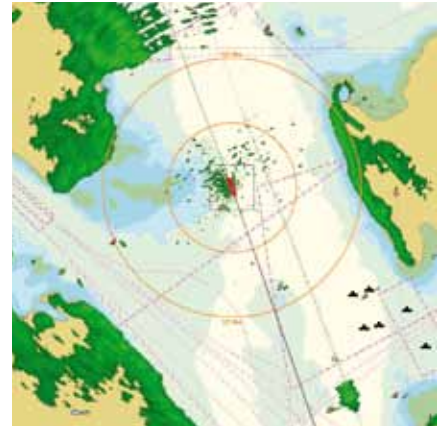
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (IFF mode 5/mode S)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Vanwege benodigde herschikkingen is de fasering van het project verlengd tot 2016. De nieuwe radars komen een jaar later beschikbaar.

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Vervanging 2 Medium Power Radars d.d. 24-02-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 62)
- Defensie als structurele veiligheidspartner d.d. 24-05-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 106)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50							2011-2013	
2010	50-100	A (08)						2012-2014	
2011	50-100		B	C		D		2011-2016	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projecten Defensiebreed

Projectnaam

C-17

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed**Oorspronkelijke planning:** 2009**Huidige planning:** 2009**Behoeftestelling**

Het kabinet heeft in juni 2008 besloten met 500 vliegreun per jaar deel te nemen aan het multi-nationale Strategic Airlift Capability (SAC) C-17 initiatief om de strategische luchttransportcapaciteit te vergroten. Een dergelijke capaciteit is van groot belang ter ondersteuning van het expeditionaire optreden van de krijgsmacht, zoals in Afghanistan en Afrika. Defensie heeft behoefte aan luchttransport met vliegtuigen die grote, buitenprofiel ladingen kunnen vervoeren.

Samenhang met het beleid

Versterking van de inzetbaarheid van de krijgsmacht is een belangrijke doelstelling van Defensie. Voorwaarde voor een expeditionaire krijgsmacht is voldoende strategische mobiliteit: het vermogen eenheden te verplaatsen naar een inzetgebied, over grote afstanden en in korte tijd. Het betreft hier capaciteiten waaraan in NAVO- en EU-verband tekorten zijn vastgesteld. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen:

ontplooibaarheid en mobiliteit, adequate logistieke ondersteuning, veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De eerste SAC C-17 Globemaster III (SAC-1) is op 27 juli 2009 aan Papa Airbase in Hongarije geleverd. De SAC-2 en SAC-3 zijn in het najaar van 2009 geleverd en er is een aanvang gemaakt met het uitvoeren van strategische vrachtluchten. Het project is overgedragen van de Defensie Materieel Organisatie (DMO) aan de Commandant der Strijdkrachten (CDS).

Relevante Kamerstukken

- Kamervragen over brief Luchttransport en Chinook d.d. (Kamerstuk 32 123 X nr. 25)
- Brief Luchttransport en Chinook d.d. 27-10-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 16)
- Brieven n.a.v. vragen en moties d.d. 26-11-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 57) en d.d. 22-12-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 72)
- Brieven met nadere informatie over C-17 project d.d. 04-07-2008 (Kamerstuk 28 676 nr. 61), d.d. 01-10-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 10), d.d. 07-11-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 21) en d.d. 27-10-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 16)
- Brief over deelneming aan C-17 project d.d. 06-06-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 125)
- Brief over vergroting luchttransportcapaciteit d.d. 12-12-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 142)
- Actualiseringsbrief Nieuw evenwicht, nieuwe ontwikkelingen d.d. 02-06-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 107)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	100-250							2013	
2010	138,2	131,1	6,7	0,4				2013	
2011	138,3	128,5	9,6	0,2				2012	

* Exploitatielasten van 500 uur per jaar komen indien van toepassing ten laste van Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS); dit betreft geen materiële exploitatie. In de begroting is hier een bedrag van 438.602 euro voor de periode 2008 tot en met 2033 opgenomen.

Projectnaam

Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)

Projectfase

C-IED is een programma dat is opgedeeld in diverse gerelateerde projecten. Deze projecten zijn na elkaar geïnitieerd en bevinden zich in verschillende stadia van het DMP (planning, realisatie & uitvoering).

Wel/niet gemandateerd

Deels gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2008-2017

Huidige planning: 2008-2017

Behoeftestelling

Het C-IED programma berust op een plan van aanpak van de *Joint Task Force C-IED* uit 2008. Hierin is onder andere de behoefte aan C-IED middelen beschreven. Het materiële deel van het C-IED programma is verdeeld in drie delen. Het eerste deel behelst de berust behoefte aan middelen die direct gerelateerd zijn aan de huidige missie in Uruzgan. Dit deel van de behoefte voorziet alle eenheden in Uruzgan en de eenheden in Nederland die bij de missie betrokken worden, van de benodigde middelen om opsporingsactiviteiten te trainen en uit te voeren. Het tweede deel van de behoefte behelst de structurele inbedding van opsporingsmiddelen binnen de krijgsmacht, een aantal *Concept Development and Experimentation (CD&E)* projecten en wetenschappelijk onderzoek naar de mogelijkheden van een eventuele structurele inbedding van succesvolle CD&E projecten.

De materiële behoefte aan *search*-middelen is verwoord in het 'DMP-A *Countering Improvised Explosive Devices*, Structurele behoefte'.

De *Concept Development and Experimentation (CD&E)* projecten bevatten nieuwe veelbelovende middelen die snel en van de plank worden verworven. Door deze middelen direct in het missiegebied te gebruiken krijgen eenheden de mogelijkheid om de C-IED dreiging breder aan te pakken. Daarnaast leidt het gebruik tot voldoende ervaringen om na de missie te kunnen besluiten of en hoe de nieuwe middelen hun beslag moeten vinden in de krijgsmacht. Daartoe heeft in 2010 een evaluatie plaats. Het laatste deel van

het tweede deel betreft wetenschappelijk onderzoek naar een eventuele structurele inbedding van succesvolle CD&E projecten. Het derde deel van het programma C-IED behelst de materiële behoefte die voortkomt uit onder meer de CD&E-projecten en nieuwe ontwikkelingen op het gebied van C-IED. De A-fase voor deze behoefte is voorzien voor eind 2010.

De omvang van de eerste twee delen van het C-IED programma ligt tussen 50 en 100 miljoen euro.

Samenhang met het beleid

Het C-IED programma draagt bij aan het streven naar het verhogen van de veiligheid en bescherming van operationele eenheden. Het programma draagt bij aan verschillende essentiële operationele capaciteiten: gevalideerde inlichtingen, effectieve inzet, mobiliteit en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

Gepantserd patrouillevoertuig (Bushmaster)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

- C-IED structurele behoefte d.d. 06-10-2009 (Kamerstuk 32 164 X nr. 1)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	36,7							2013	
2010	36,7	24,0	6,0	4,2	2,5			2013	
2011	34,2	28,1	3,3		2,8			2013	1,6*

* Geschatte exploitatielasten per jaar.

Projectnaam

Gepantserd Patrouillevoertuig (Bushmaster)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed**Oorspronkelijke planning:** 2006-2009**Huidige planning:** 2006-2010**Behoeftestelling**

De behoefte is ontstaan als een (versnelde) verwerving en uitlevering van 25 Bushmasters voor kleinschalige vervoerstaken ten behoeve van ISAF Stage III. De voertuigen beschikken over organieke FM9000 verbindingsmiddelen en zijn deels voorzien van *RIED-jammers*. Inmiddels is de behoefte vergroot tot 86 Bushmasters, waarvan een aantal is uitgerust met *interrogation arm* (tien stuks) voor *counter IED* taken en *Remote Control* Wapensystemen (28 stuks).

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet en veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- *Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)*

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Momenteel zijn tien Bushmaster voertuigen afgeschreven of vernietigd als gevolg van de inzet in Afghanistan.

Relevante Kamerstukken

- Vierde aanvullende behoefte Bushmaster t.b.v. ISAF Stage III d.d. 18-08-2009 (Kamerstuk 27 925 nr. 354)
- Brief aanvullende behoefte Bushmaster d.d. 16-06-2009 (Kamerstuk 27 925 nr. 345)
- Brief bestrijding internationaal terrorisme - behoefte aan extra 13 Bushmaster voertuigen d.d. 10-06-2008 (Kamerstuk 27 925 nr. 313)
- Brief bestrijding internationaal terrorisme - aanvullende verwerving van tien Bushmaster voertuigen d.d. 20-11-2007 (Kamerstuk 27 925 nr. 277)
- Brief bestrijding internationaal terrorisme - actuele situatie in Afghanistan d.d. 01-09-2006 (Kamerstuk 27 925 nr. 226)
- Brief bestrijding internationaal terrorisme - actuele situatie in Afghanistan- aanschaf 25 Bushmaster voertuigen (A-brief) d.d. 21-7-2006 (Kamerstuk 27 925 nr. 221)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	62,5							2010	
2010	62,5	62,5						2010	
2011	74,3	74,3						2010	

* Instandhoudingskosten komen zolang inzet plaatsvindt in het kader van ISAF III ten laste van Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS).

Projectnaam

Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2002

Huidige planning: De lancering van de tweede satelliet staat gepland voor maart 2011 en is vanwege de positionering boven Europa voor Nederland en Groot-Brittannië van groot belang. De datum van lancering van de derde en vierde satelliet moet nog worden vastgesteld. De (*Advanced Extreme High Frequency* (AEHF-) satellietcommunicatiecapaciteit zal voor Nederland naar verwachting vanaf midden 2012 beschikbaar zijn. De landterminals worden in 2012 geleverd. De voltooiing van het project voor Nederland hangt samen met de inbouw van de scheepsterminals op de vier luchtverdedigings- en commandofregatten (LCF'n) tijdens geplande onderhoudsperiodes en is voorzien in 2016.

Behoeftestelling

Doel van het project is het voorzien in de behoefte van de krijgsmacht aan satellietcapaciteit voor militair gebruik. Het project betreft gegarandeerde beschikbaarheid van satellietcapaciteit (het ruimtesegment) in verschillende frequentiebanden (AEHF, militaire *Super High Frequency* SHF en commerciële SHF), het realiseren van grondstations in Nederland en Curaçao (het statische grondsegment) en het verwerven van land- en scheepsterminals (het mobiele grondsegment).

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de informatiepositie van ingezette eenheden te verbeteren. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige en wereldwijde commandovoering.

Gerelateerde projecten

- Patriot vervanging COMPATRIOT
- Vervanging deelsystemen TITAAN
- Vervanging grondterminals MILSATCOM

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Op 14 augustus 2010 is de eerste satelliet gelanceerd van in totaal vier satellieten. Deze satellieten zullen gaan voorzien in benodigde AEHF-ruimtecapaciteit.

Relevante Kamerstukken

- Brief verwervingsvoorbereiding lange termijn, scheepsterminals AEHF, ruimtecapaciteit SHF en MOU *Operations & Support* (D2-brief) d.d. 22-05-2006 (Kamerstuk 25 886 nr. 8)
- Brief verwervingsvoorbereiding lange termijn, landterminals AEHF (D2-brief) d.d. 18-01-2005 (Kamerstuk 25 886 nr. 7)
- Brief inzake afsluiten MOU voor AEHF deelname d.d. 09-07-2002 (Kamerstuk 25 886 nr. 6)
- Brief verwervingsvoorbereiding korte termijn (D1-brief) d.d. 28-02-2002 (Kamerstuk 25 886 nr. 5) & antwoorden schriftelijke vragen d.d. 23-04-2002
- Brief studiefase lange termijndeel (C2-brief) d.d. 09-03-2001 (Kamerstuk 25 886 nr. 4) & antwoorden schriftelijke vragen
- Brief studiefase korte termijndeel (C1-brief) d.d. 03-11-1999 (Kamerstuk 25 886 nr. 3)
- Brief over voorstudie (B-brief) d.d. 19-02-1998 (Kamerstuk 25 886 nr. 1)
- Brief over behoeftestelling (A-brief) d.d. 30-10-1995 (Kamerstuk 24 400 nr. 21)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk*	181,5							2002	
2010	135,9	101,4	15,0	9,3	9,2	1,0		2014	<250**
2011	135,9	101,4	15,0	9,3	9,2	1,0		2014	<250**

* De oorspronkelijke behoeftestelling voorzag in de verwerving van een SHF-satelliet capaciteit met de daarbij behorende internationale samenwerking. De internationale samenwerking bleek niet haalbaar en de behoefte is daarop herijkt. Als gevolg hiervan is het projectvolume aangepast. (Kamerstukken 25 886 nrs. 1, 3 en 4)

** Geschatte levensduur van 10 jaar.

Projectnaam

Modernisering navigatiesystemen

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2013

Huidige planning: 2013

Behoeftestelling

Dit project vervult een krijgsmachtbrede behoefte aan modernisering en uitbreiding van navigatiemiddelen en daarmee samenhangende maritieme identificatiemiddelen. Het project bestaat uit drie deelprojecten: de vervanging van de militaire component van het *Global Positioning System* (GPS) in gebruik bij de gehele krijgsmacht, de verwerving van de op zee te gebruiken Automatische Identificatie Systemen (AIS) en de verwerving van elektronische zeekaartsystemen. De laatste twee genoemde systemen worden uitgerust met een militaire component.

Het gaat om een *upgrade* van navigatiemiddelen om plaatsbepaling en *situational awareness* te verbeteren en de positie, navigatie en tijd robuuster te maken tegen al of niet opzettelijk veroorzaakte externe verstoringen.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de

krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten en om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Door een verbetering in de operationele samenwerking met NAVO-partners vergroot het project het expeditionair vermogen van de krijgsmacht. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve inzet en veiligheid en zelfbescherming. Verder draagt het ook bij aan hoogwaardige commandovoering door commandanten op alle niveaus te voorzien van identieke, liefst *real time* informatie.

Gerelateerde projecten

- Battlefield Management System en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/ DCMO)
- Patrouilleschepen
- Richtkijker wapen schutter lange afstand
- NH-90

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar
De levering van draagbare GPS-systemen verloopt langzamer dan aanvankelijk was voorzien. Er zijn contracten afgesloten voor systemen ten behoeve van maritieme eenheden.

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden over het project Modernisering Navigatiesystemen d.d. 12-10-2006 (Kamerstuk 27 830 nr. 41)
- Brief over behoeftestelling modernisering en uitbreiding van navigatiemiddelen (A-brief) d.d. 17-08-2006 (Kamerstuk 27 830 nr. 40)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	53,2							2013	
2010	36,4	15,2	8,4	9,9	3,0			2013	<25*
2011	36,4	18,2	5,9	9,3	3,0			2013	<25*

* Geschatte levensduur is 10 tot 20 jaar.

Projectnaam

NH-90

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: Volgens het productiecontract dat juni 2000 is gesloten worden twintig NATO *Frigate Helicopters* (NFH) geleverd in de periode 2007 t/m 2012. Deze planning staat sinds 2005 onder druk. In maart 2007 heeft *NHIndustries* laten weten de planning te moeten wijzigen naar de periode 2009-2013. Begin 2008 is duidelijk geworden dat *NHIndustries* ook deze planning niet haalt. Vervolgens heeft *NHIndustries* een tijdelijke configuratie voorgesteld (*Meaningful Operational Configuration*), MOC.

Huidige planning: *NHIndustries* heeft eind 2009 de eerste van zeven helikopters aangeboden in een tijdelijke configuratie, MOC. Deze eerste NH-90 is in april 2010 door Nederland overgenomen, en de tweede in juli 2010. De volgende MOC-helikopters zullen met een ritme van ongeveer een keer per kwartaal Defensie binnenstromen. Met deze helikopters is het mogelijk aan te vangen met training en opleiding en met de overname van de waltaken van de Lynx-helikopter. De eerste Nederlandse NFH in de *Full Operational Capable* (FOC) configuratie zal naar verwachting vanaf eind 2011 worden aangeboden. *NHIndustries* heeft nog geen gedetailleerde planning voor deze NFH's verstrekt, maar ook van deze configuratie zullen er naar verwachting ongeveer vier per jaar geleverd kunnen worden.

Behoeftestelling

In verband met de voorziene uitfasering van de Lynx-helikopter neemt Defensie deel aan het helikopterproject NH-90, een internationaal programma met Duitsland, Frankrijk, Italië, Portugal en België. Aanvankelijk is een behoefte gesteld voor twintig NFH's. Naar aanleiding van de studie 'Integrale helikoptercapaciteit' is de behoefte gewijzigd in twaalf NFH's en acht maritieme transporttoestellen (Transport NFH; TNFH). Deze acht helikopters moeten geschikt worden voor landgerichte operaties.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Zoals beschreven in de studie 'Integrale helikopter capaciteit' past het binnen het streven om de helikoptercapaciteit te versterken. Deze studie vloeit voort uit de Prinsjesdagbrief 2003. Voorts past het binnen het streven om de expeditionaire capaciteiten van de krijgsmacht uit te breiden en om Europese en NAVO tekorten ten aanzien van helikoptercapaciteiten te verminderen.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve inzet, goede logistieke ondersteuning en gereedheid.

Gerelateerde projecten

- Instandhouding M-fregatten
- Luchtverdedigings- en Commandofregatten
- Patrouilleschepen
- Verwerving Joint Logistiek Ondersteuningsschip (ISS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Door *NHIndustries* is begonnen met de levering van de eerste helikopters aan Nederland. Het projectvolume is verhoogd als gevolg van een samenvoeging met het project verwerving tweede tranche *Initial In Service Support* (IISS) reservedelen NH-90 en als gevolg van prijsstijgingen.

Relevante Kamerstukken

- Kamerbrief helikopterproject NH-90 - reservedelen d.d. 25-06-2010 (Kamerstuk 25 928 nr. 45)
- Kamervragen over de aanvulling openbare informatie op de 9e jaarrapportage over het helikopterproject NH-90 d.d. 17-03-2010 (Kamerstuk nr. 25 928 nr. 42)
- Kamervragen over 9e jaarrapportage helikopterproject NH-90 d.d. 17-03-2010 (Kamerstuk nr. 25 928 nr. 41)
- Aanvulling openbare informatie negende jaarrapportage over het helikopterproject NH-90 d.d. 22-01-2010 (Kamerstuk 25 928 nr. 40)
- Negende jaarrapportage over het helikopterproject NH-90 d.d. 05-01-2010 (Kamerstuk 25 928 nr. 38)
- Behoeftestelling (A-brief) tweede tranche IISS d.d. 6-10-2009 (Kamerstuk 25 928 nr. 37)
- Voortgang helikopterproject NH-90, werkbezoek aan AgustaWestland d.d. 30-09-2009 (Kamerstuk 25 928 nr. 36)
- Tijdelijke configuratie NH-90 helikopter d.d. 10-07-2009 (Kamerstuk 25 928 nr. 35)
- Antwoorden achtste jaarrapportage d.d. 06-02-2009 (Kamerstuk 25 928 nr. 34)
- Achtste jaarrapportage van het helikopterproject NH-90 d.d. 26-11-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 33)
- Verslag schriftelijk overleg over project NH-90 d.d. 18-07-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 31)
- Brief project NH-90, resultaten verwervingsvoorbereidingsfase voor de *Full Mission Flight Trainer* d.d. 24-06-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 29)
- Brief financiële stand van zaken project NH-90 d.d. 10-06-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 28)
- Lijst van vragen en antwoorden over zevende jaarrapportage van het helikopterproject NH-90 d.d. 06-03-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 27)
- Zevende jaarrapportage van het helikopterproject NH-90 d.d. 04-12-2007 (Kamerstuk 25 928 nr. 26)
- Brief Studies naar aanleiding van de Prinsjesdagbrief 2003 d.d. 20-09-2004 (Kamerstuk 29 800 X nr. 3)
- Brief over ondertekening MOU en D-fase (D-brief) d.d. 05-09-1991 (Kamerstuk 19 282 nr. 10)
- Brief over afronden studie (B/C-brief) d.d. 01-10-1990 (Kamerstuk 19 282 nr. 7)
- Brief over Nederlandse helikopterbehoefte (A-brief) d.d. 03-06-1987 (Kamerstuk 19 282 nr. 5)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	788,0							2012	
2010	1117,2	734,3	163,1	130,2	65,9	23,7		2014	>250*
2011	1169,5	714,8	143,3	158,9	115,1	37,4		2014	>250*

* Geschatte levensduur van 30 jaar.

Projectnaam

Operationele Aanpassingen Diemaco (OAD) en Snelrichtmiddelen (SRIM)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2011

Behoeftestelling

Binnen het project Operationele Aanpassingen Diemaco (OAD), worden Diemaco's en minimi's beter bruikbaar gemaakt voor het optreden van de gevechtseenheden.

Om dit te bereiken worden deze wapens voorzien van een aantal universele en functiegebonden aanpassingen. Alle Diemaco's krijgen een geïntegreerd railsysteem, een modulaire voorste handgreep, een aangepaste vuurregelaar en een verstelbare kolf. Alle minimi's krijgen een railsysteem en een voorste handgreep. Functiegerichte aanpassingen zijn onder andere vergrotingsoptieken voor de SRIM's, modulaire lichtmodules, laserdoelwaaier, bredere spangrepen en voorsteunen.

Het project Snelrichtmiddelen (SRIM) beoogt het vervangen van de huidige richtmiddelen van de Diemaco's en minimi's. Voor het plaatsen van een SRIM is een bevestigingsmogelijkheid nodig op het wapen. De C7- en C8-versies van de Diemaco zijn voorzien van een draaghandvat en van een niet gestandaardiseerd railsysteem. Het is daardoor niet mogelijk om een SRIM te plaatsen. Deze versies moeten geschikt worden gemaakt met een gestandaardiseerd railsysteem op de bovenachterzijde van het wapen om de SRIM te kunnen plaatsen.

Gerelateerde projecten

Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Kamerstukken

- Antwoorden Kamervragen d.d. 18-02-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 61)
- A/B/C/D-Brief OAD SRIM d.d. 29-01-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 60)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	44,7	28,5	16,2					2011	
2010	44,7	28,5	16,2					2011	
2011	44,3	28,5	15,8					2011	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding Diemaco'.

Projectnaam

Richtkijker wapen schutter lange afstand

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Gereed**Oorspronkelijke planning:** 2015**Huidige planning:** 2012**Behoeftestelling**

Het defensiebrede project Richtkijker wapen schutter lange afstand voorziet het geweer lange afstand (GLA) van de noodzakelijke waarnemingsapparatuur om in alle omstandigheden effectief ingezet te kunnen worden. Het GLA-team, bestaande uit een schutter en een waarnemer, beschikt na uitvoering van het project over drie soorten waarnemingsapparatuur; normaal, helderheidversterking en warmtebeeld. Beide teamleden beschikken daarmee over zicht op het doel. Bovendien is met de geleverde apparatuur het GLA-team in staat op te treden als gelegenheidswaarnemer. Het GLA-team kan doelen aanwijzen en deze door derden onder vuur laten nemen. Het project is een samenvoeging van reeds lopende kleinere projecten.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het project past in het streven om de informatiepositie van ingezette eenheden te verbeteren en het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. De

apparatuur is hierop voorbereid. Voorts past het in het beleid om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Het stelt commandanten in staat proportioneel te reageren op uiteenlopende dreigingen. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve wapeninzet.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)
- *Combat Identification (Combat ID)*
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)
- Verwerving HV brillen - deel CLAS en deel CZSK

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

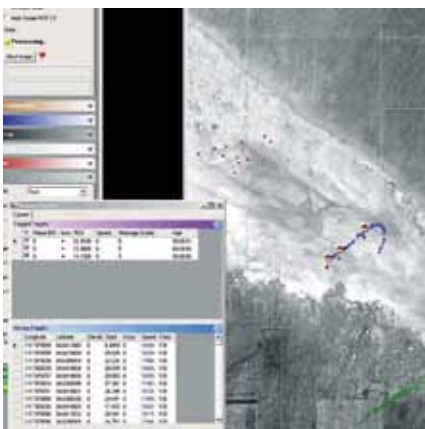
Relevante Kamerstukken

Geen

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	28,2							2012	25-50*
2010	30,5	24,6	3,6	2,3				2012	25-50*
2011	30,5	20,6	5,6	4,3				2012	25-50*

* Geschatte levensduur van 10 jaar.

Projectnaam

Combat Identification (Combat ID)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2009-2014

Huidige planning: 2012-2016

Behoeftestelling

Combat ID beoogt het effect van de missie te vergroten, door onder andere het risico van wapeninzet tegen eigen troepen en burgers te voorkomen. Combat ID geeft grond- en luchtgebonden eenheden een ID-capaciteit zodat een betere identificatie vanuit de lucht, maar ook onderling op de grond, mogelijk wordt. Hierdoor kan nauwkeurig worden bepaald waar zich vriendschappelijke eenheden, vijanden, en neutrale of onbekende eenheden zoals burgers bevinden. De informatie kan *realtime* worden doorgegeven aan overige vriendschappelijke eenheden (*shared awareness*).

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om het vermogen op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten en om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Tevens wordt de kans op burgerslachtoffers en het risico van wapeninzet op eigen eenheden verminderd.

Gerelateerde projecten

- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- Richtijker wapen schutter lange afstand
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	50-100	A (08)						2009-2014	
2010	25-50	A (09)						2012-2016	
2011	25-50	A						2012-2016	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen (DVOW)

Projectfase

In planning, B-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2010-2018

Huidige planning: 2012-2019

Behoeftestelling

De defensiebrede behoefte omvat de vervanging van de operationele wielvoertuigen van Defensie, die voor het merendeel zijn ingevoerd tussen 1980 en 2000. Deze wielvoertuigen vormen de basismobiliteit van nagenoeg alle expeditionaire, nationale, opleidings- en overige eenheden van alle operationele commando's. Bij aanvang van dit project in 2012 zal Defensie beschikken over ongeveer 8.400 te vervangen wielvoertuigen. Het gaat om de volgende typen:

Het toekomstige wielvoertuigenbestand zal gaan bestaan uit een licht, een middelzwaar en een zwaar type vrachtauto. De middelzware en zware typen vrachtauto's worden containerdragers. De voertuigen zullen afhankelijk van de behoefte worden voorzien van een laadbak/container met huid of containers met de benodigde functionaliteit (commandovoering, verbindingen, kantoor, werkplaats, magazijn, brandstoftransport en gewondentransport). Hiermee wordt een grote mate van flexibiliteit bereikt

bij operaties en in de bedrijfsvoering. De vrachtauto's die zijn bestemd voor expeditionaire inzet zullen zijn voorbereid voor montage van beschermingsmiddelen. Ten behoeve van de bescherming zal binnen dit project een minimaal noodzakelijk aantal ballistische pakketten en wapensystemen worden verworven. Omdat kwalitatief hoogwaardige militaire voertuigen kostbaar zijn, zal - waar verantwoord, gelet op de opleiding en training van personeel en eenheden - een aantal van de huidige wielvoertuigen worden vervangen door onbeschermd vrachtauto's in een meer civiele uitvoering.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de beschikbaarheid en inzetbaarheid van ondersteunende systemen te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, ontplooibaarheid en mobiliteit, adequate commandovoering, effectieve inzet en adequate logistieke ondersteuning.

Type	Huidig aantal
Lichte vrachtauto 5/7,5/10/12 kN	3500
Vrachtauto 30, 40 en 50 kN	3700
Vrachtauto 100 and 120 kN	400
Trekkers	70
Shelters (o.a. commandovoering, verbindingen, kantoor, werkplaats, magazijn)	2200

Gerelateerde projecten

- Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De Kamer wordt over het vervolg van dit project met afzonderlijke B- en C-brieven geïnformeerd.

Op dit moment verkeert het project in de voorstudiefase (B-fase). De voltooiing hiervan was voorzien voor 2009. Uit de marktverkenning is gebleken dat de kwalitatieve en kwantitatieve behoefte niet binnen de gestelde financiële kaders past. Een herijking van het project is noodzakelijk en daarom vergt de B-fase meer tijd. Vanwege benodigde herschikkingen is het project geherfaseerd.

Relevante Kamerstukken

- Brief over de voortgang van het project Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen d.d. 03-05-2010 (Kamerstuk 26 396 nr. 80)
- Antwoorden op vragen over A-brief d.d. 23-09-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 73)
- Brief behoeftestelling (A-brief) d.d. 18-08-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 72)
- Antwoorden op vragen over brief conceptuele samenhang tactische voertuigen d.d. 27-11-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 65)
- Brief conceptuele samenhang tactische voertuigen d.d. 04-10-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 62)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	>250	D						2010-2018	
2010	>250	D						2009-2019	
2011	>250		B	C	D			2009-2019	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Defensiebrede vervanging wielberging

Projectfase

In planning, A fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2015-2016**Huidige planning:** 2015-2016**Behoeftestelling**

De behoefte omvat de vervanging van de huidige wielberging. Hiertoe wordt eerst een studie uitgevoerd waarin berging van materieel tijdens grondgebonden optreden wordt beschouwd.

Samenhang met het beleid

Deze capaciteit is een essentieel onderdeel van de operationele instandhouding.

Gerelateerde projecten

- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Vanwege benodigde herschikkingen is de fasering van het project verlengd tot 2020. De vervangende capaciteit komt vier jaar later beschikbaar.

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	50-100	A						2015-2016	
2010	50-100	A						2015-2016	
2011	50-100	A						2018-2020	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Nieuwe generatie identificatiesystemen (IFF mode 5/mode S)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2011-2014

Huidige planning: 2013-2016

Behoeftestelling

Identificatiesystemen maken het mogelijk om via elektronische ondervraag- en antwoordprocedures de identiteit van andere vliegende en varende eenheden vast te stellen. Het huidige *mode 4 Identification Friend or Foe (IFF)* systeem is in NAVO-verband het belangrijkste identificatiesysteem. Dit systeem is verouderd. *Mode 4 IFF* wordt binnen de NAVO vervangen door *mode 5 IFF*. *Mode 5* biedt een hoge mate van beveiliging en is interoperabel met de wapensystemen die vanaf 2009 worden ingevoerd. Een betrouwbaar identificatiesysteem is van belang om ook in de toekomst te voorkomen dat eigen eenheden worden aangevallen.

De vervangingsbehoefte is defensiebreed en bevat naast de militaire *mode 5* ook de civiele *mode S* voor het Commando Zeestrijdkrachten. Het Commando Luchtstrijdkrachten beschikt reeds over *mode S*. *Mode S* is de vervanger van de bestaande *mode 3/A* waarmee de civiele luchtvaart vluchtgegevens uitwisselt.

Samenhang met het beleid

Het project past in het streven naar versterking van *Network Enabled Capabilities (NEC)* om de operationele samenwerking in internationaal verband te bevorderen en commandanten op alle niveaus te voorzien van identieke, liefst *real time* informatie. Het verbetert verder de interoperabiliteit met NAVO-partners.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: veiligheid en zelfbescherming, adequate bevelvoering en effectieve (wapen) inzet.

Gerelateerde projecten

- AH 64D upgrade
- Chinook *Midlife Update (MLU)*
- *Combat Identification (Combat ID)*
- Cougar *Midlife Update (MLU)*
- F-16 *mode 5 IFF*
- Instandhouding M-fregatten
- *Maritime Theatre Ballistic Missile Defence (MTBMD)*
- Patrouilleschepen
- Vervanging *Medium Power Radars* in Wier en Nieuw Milligen
- Verwerving *Joint Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)*

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Vanwege benodigde herschikkingen is de fasering van het project verlengd en duurt van 2013 tot en met 2016. Hierdoor komen de nieuwe identificatiesystemen twee jaar later beschikbaar.

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50	A (08)						2011-2014	
2010	25-50	A (09)						2011-2014	
2011	25-50	A						2013-2016	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)

Projectfase

In planning, B-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2004-2015

Huidige planning: 2004-2018

Behoeftestelling

Het defensiebrede project Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS) komt voort uit het *Soldier Modernisation* Programma (SMP) en voorziet in een aantal verbeteringen van de uitrusting van de te voet optredende soldaat. De overlevingskansen van de militair verbeteren hierdoor. Tevens wordt de commandovoering versterkt en nemen de mobiliteit, de effectiviteit en het voortzettingsvermogen toe. VOSS is een ontwikkelingsproject waarbij de ontwikkeling van een nieuwe geïntegreerde hoofdbescherming, en een Smart vest (omvattende o.a. een C4I-module, een energievoorzieningsstelsel, een draag- en bepakkingsstelsel en modulaire ballistische bescherming) centraal staan. Vanuit diverse andere projecten wordt aangesloten op het project VOSS. De behoefte is gesteld op 5.500 systemen voor de te voet optredende of uitgestegen militairen. Zij behoren tot de categorie die, als gevolg van hun optreden, de zwaarste eisen stellen aan hun uitrusting en in grote mate daarvan afhankelijk zijn. *Special Forces* maken geen deel van de doelgroep, maar zullen indirect profiteren van de algehele kwaliteitsverbetering van de uitrusting die het gevolg is van VOSS.

Samenhang met het beleid

Het project VOSS past in het streven om te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden en het vermogen op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. Met VOSS worden de operationele capaciteiten van de individuele militair, maar ook van de lagere eenheden vergroot. De uitrusting van het project VOSS is bedoeld voor operaties in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, veiligheid en bescherming, effectieve inzet en hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)
- *Combat Identification (Combat ID)*
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training
- Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)
- Operationele Aanpassingen Diemaco (OAD) en Snelrichtmiddelen (SRIM)
- Richtkijker wapen schutter lange afstand
- Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)
- Verwerving HV brillen – deel CLAS en deel CZSK

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De B-fase van het project heeft meer tijd gekost dan voorzien. De Kamer wordt over het vervolg van het project met afzonderlijke C- en D-brieven geïnformeerd.

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden voorstudiefase project Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem d.d. 10-08-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 146)
- Voorstudiefase project Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (B-brief) d.d. 27-05-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 130)
- Lijst van vragen en antwoorden over het project VOSS d.d. 16-06-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 130)
- Behoeftestelling project VOSS (A-brief) d.d. 08-04-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 105)
- Lijst van vragen en antwoorden over het SMP d.d. 05-03-1998 (Kamerstuk 25 600 X nr. 42)
- Brief SMP d.d. 02-12-1997 (Kamerstuk 25 600 X nr. 22)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	>250	D						2004-2015	50-100*
2010	>250	D						2007-2018	50-100*
2011	>250		C	D				2007-2018	50-100*

* Geschatte levensduur tot 2018.

Projectnaam

Vervanging deelsystemen TITAAN

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2009-2015
(doorloop tot 2022)**Huidige planning:** 2013-2015 (doorloop tot 2022)**Behoeftestelling**

Vanaf 2001/2002 is het *Theatre Independent Army and Air Force Network* (TITAAN) in gebruik bij het Commando Landstrijdkrachten, het Commando Luchstrijdkrachten (CLSK) en ten behoeve van de Intensivering Civiel Militaire Samenwerking in het kader van openbare orde en veiligheid. Het vormt de basis ICT-netwerkinfrastructuur voor grondgebonden (deployed) optreden. Binnen TITAAN wordt veel gebruik gemaakt van op de civiele markt verkrijgbare middelen. Deze kenmerken zich door een snelle technische en economische veroudering. Ongeveer één keer per vijf jaar moet een substantieel deel van deze middelen worden vervangen. Daarnaast voltrekken veranderingen op ICT-gebied zich in een snel tempo waardoor regelmatig algehele upgrades van het TITAAN netwerk noodzakelijk zijn. Het project Vervanging deelsystemen TITAAN moet voorzien in de vervanging van de snel verouderende componenten en in de noodzakelijke upgrades.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om het optreden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten en de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en adequate commandovoering.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen (DVOW)
- Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)
- Vervanging HF/VHF radio (EZB/FM9000)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief over de behoeftestelling voor TITAAN m.b.t. operationele communicatie- en informatiesystemen binnen de krijgsmacht (A-brief) d.d. 17-10-2001 (Kamerstuk 28 000 X nr. 7)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	50-100							2009-2022	
2010	50-100							2010-2024	
2011	50-100							2010-2024	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Vervanging grondterminals MILSATCOM

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2013-2015**Huidige planning:** 2016-2018**Behoeftestelling**

Doel van het project is te voorzien in een gefaseerde vervanging van de huidige mobiele landterminals (*Super High Frequency SHF Tactische Terminals*) van het Militaire Satelliet Communicatie (MILSATCOM) systeem. De huidige SHF Tactische Terminals zijn alle gemodificeerd, behalve de systemen die continu operationeel zijn geweest in Afghanistan. Het einde van de levensduur van deze terminals is onderwerp van onderzoek. De opgedane ervaringen met het systeem in Afghanistan worden in het onderzoek betrokken. Afhankelijk van de uitkomst van de levensduuranalyse (planning eind 2010) zal de fasering worden aangepast.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het project past in het streven de informatiepositie van Defensie in het kader van *Network Enabled Capabilities* verder te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Vanwege benodigde herschikkingen is de fasering van het project verlengd tot 2019. Hierdoor komen de systemen een jaar later beschikbaar.

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50		A					2013-2015	
2010	25-50		A					2016-2018	
2011	25-50					A		2017-2019	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instroom van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2012-2017**Huidige planning:** 2013-2018**Behoeftestelling**

Omstreeks 2012 bereiken de HF7000 EZB radio en de FM9000 radio, voornamelijk in gebruik bij het Commando Landstrijdkrachten, het einde van hun levensduur. Met dit project wordt voorzien in de noodzakelijke vervanging van beide typen radio's en gelijksoortige radio's van de overige krijgsmachtdelen. De *Software Defined Radio* (SDR) is een mogelijke vervanger. Dit type radio is internationaal nog in ontwikkeling. Met SDR is sprake van een hoge mate van interoperabiliteit.

Samenhang met het beleid

Het project past in het streven om het vermogen op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. Daarmee vergroot het de effectiviteit van de grondgebonden eenheden van de krijgsmacht, vooral door toegenomen interoperabiliteit. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)
- *Chinook Midlife Update* (MLU)
- *Cougar Midlife Update* (MLU)
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)
- Vervanging deelsystemen TITAN

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	100-250	A (09)						2012-2017	
2010	100-250	A (09)						2012-2018	
2011	100-250	A						2013-2018	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Vervanging Licht Indirect Vurend Systeem (LIVS)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 2015-2018

Huidige planning: 2015-2018

Behoeftestelling

Het project LIVS behelst de vervanging van (grondgebonden) vuursteuncapaciteit voor het Commando Landstrijdkrachten (CLAS) en het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) met het oog op de uitfasering van de 120mm mortieren HB Raye. Deze vuursteuncapaciteit van de lichte eenheden dient om doelen te bestrijden die buiten het bereik liggen van de wapensystemen van de

gevechtseenheden. De mortieren zijn een aanvulling op deze wapensystemen en voor de verbetering van de bescherming van de eenheden zijn zij onmisbaar. De huidige systemen voldoen niet meer aan de eisen die het moderne gevecht stelt zoals een groter bereik van de vuursteuncapaciteit en het zelfstandig functioneren van het wapen.

Samenhang met het beleid

Het LIVS zal passen in het in ontwikkeling zijnde vuursteunconcept voor het landoptreden. Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. De nieuwe systemen moet in staat zijn om gebruik te maken van precisie-munitie. Hierdoor wordt de kans op ongewenste nevenschade verminderd.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	100-250							2015-2018	
2010	100-250							2015-2018	
2011	100-250		A					2015-2018	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Verwerving HV brillen – deel CLAS en deel CZSK

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Wel gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2009-2011

Huidige planning: 2012-2013

Behoeftestelling

Het defensiebrede project Verwerving HV brillen omvat de behoefte van de krijgsmacht onder alle zichtomstandigheden te beschikken over voldoende *situational awareness* te kunnen optreden. Dit is van groot belang voor de uitvoering van de operationele opdracht en voor veiligheid en zelfbescherming. De realisatie is voorzien met monoculaire en binoculaire helderheidversterkende kijkers. Deze zijn los draagbaar op het hoofd of te monteren op de helm.

Samenhang met het beleid

Het project draagt bij aan de verbetering van de operationele inzet van de individuele militair en past binnen het streven om de inzet en effectiviteit van wapensystemen te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: (individuele) bescherming.

Gerelateerde projecten

- Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)
- Operationele Aanpassingen Diemaco (OAD) en Snelrichtmiddelen (SRIM)
- Richtkijker wapen schutter lange afstand
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De voorstudiefase is in december 2009 begonnen.

Relevante Kamerstukken

- Kamervragen A-brief d.d. 08-10-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 66)
- A-brief verwerving HV brillen d.d. 17-07-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 64)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten**
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	25-50							2009-2011	
2010	25-50							2012-2013	
2011*	25-50							2012-2013	

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

** Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projecten

in afstoting

Projectnaam

Fokker 50 vliegtuig (Passagiersuitvoering)

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning: twee Fokker 50 vliegtuigen tussen 2010-2012. De toestellen zijn reeds buiten gebruik gesteld.

Samenhang met het beleid

De Fokker 50 vliegtuigen zijn operationeel niet meer nodig. De transportcapaciteit wordt opgevangen door andere toestellen in het luchttransport. Daarnaast worden civiele toestellen ingehuurd en capaciteit van andere landen gebruikt.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Fokker 60 Vracht (*Utility Aircraft*), Fokker 60 Maritiem (*Maritime Patrol Aircraft, MPA*)

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: twee Fokker 60 Utility en twee Fokker 60 MPA vliegtuigen tussen 2008-2010. De toestellen zijn reeds buiten gebruik gesteld.

Huidige planning: de twee Fokker 60 MPA vliegtuigen zijn verkocht. Geen wijzigingen t.o.v. de oorspronkelijke planning van de Fokker 60 *Utility* vliegtuigen.

Samenhang met het beleid

De Fokker 60's zijn operationeel niet meer nodig en worden vervangen door de aanschaf van de derde en vierde C-130.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De twee Fokker 60 MPA vliegtuigen zijn verkocht.

Relevante Kamerstukken

- Brief over de verkoop van Fokker 60 vliegtuigen aan Peru d.d. 09-03-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 105)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Brief over de verwerving van tactisch luchttransport d.d. 13-10-2004 (Kamerstuk 29 800 X nr. 11)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Leopard 2A6 gevechtstank

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 28 tanks tussen 2008-2010.

Huidige planning: 28 tanks tussen 2010-2012.

Samenhang met het beleid

De tanks worden afgestoten om ruimte te scheppen voor noodzakelijke investeringen, zoals uiteengezet in de beleidsbrief 'Wereldwijd Dienstbaar' van 18 september 2007.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

M-109 A2/90 gemechaniseerde 155 mm Houwitser

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 126 houwitseren tussen 2008-2010. De houwitseren zijn buiten gebruik gesteld.

Huidige planning: door verkoop en andere bestemmingen zijn geen M-109 houwitseren meer in afstoting.

Samenhang met het beleid

De houwitseren worden vervangen door de Pantserhouwitser 2000 (PzH2000, zie project Pantserhouwitser 2000).

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

121 M-109 houwitseren, waarvan drie rijlesvoertuigen, zijn verkocht. De overige vijf houwitseren zullen worden gebruikt om de verkochte houwitseren in operationele staat te brengen, als ornament en voor museale doeleinden. Het restant zal worden verschroot.

Relevante Kamerstukken

- Brief over de verkoop van landmachtmaterieel aan Jordanië d.d. 16-06-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 142)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Pantserhouwitser 2000 (PzH2000)

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 26 PzH2000's tussen 2008-2010

Huidige planning: 26 PzH2000's tussen 2010-2012

Samenhang met het beleid

De PzH2000 worden afgestoten als gevolg van een verminderde behoefte zoals uiteengezet in de Prinsjesdagbrief van 16 september 2003 en om ruimte te scheppen voor noodzakelijke investeringen zoals uiteengezet in de beleidsbrief 'Wereldwijd Dienstbaar' van 18 september 2007.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)
- Prinsjesdagbrief d.d. 16-09-2003 (Kamerstuk 29 200 X nr. 4)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Pantserrupscommandovoertuig M-577

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 54 voertuigen tussen 2008-2010. De voertuigen zijn buiten gebruik gesteld.

Huidige planning: De 54 voertuigen zijn zoals voorzien tussen 2008-2010 afgestoten. De huidige planning is om tussen 2013-2015 nog 32 voertuigen af te stoten. Het betreft de resterende M-577's.

Samenhang met het beleid

De voertuigen zijn operationeel niet meer nodig en worden vervangen door de Fennek (voltooid), het IGV en de Boxer.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Alle overtollige M-577 commandovoertuigen zijn verkocht.

Relevante Kamerstukken

- Kamervragen over tiende jaarrapportage project Vervanging Pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 09-06-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 75)
- Tiende jaarrapportage project Vervanging Pantservoertuigen M-577 en YPR met bijlage d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 74)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 74)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)
- Antwoorden op vragen over de elfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 12-08-2010 (Kamerstuk 26 396 X nr. 81)
- Brief over de verkoop van landmachtmaterieel aan Jordanië d.d. 16-06-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 142)
- Kamerbrief inzake elfde jaarrapportage vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 27-04-2010 (Kamerstuk 26 396 nr. 79)
- Uitstelbrief jaarrapportage project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 14-04-2010 (Kamerstuk nr. 26 396 nr. 77)

Projectnaam

Pantserrupsvoertuig tegen luchtdoelen (PRTL), *Cheetah*

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 60 PRTL'n tussen 2008-2010. De systemen zijn buiten gebruik gesteld.

Huidige planning: 60 PRTL'n tussen 2010-2012

Samenhang met het beleid

De PRTL'n worden vervangen door het Stinger wapensysteem op platforms.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar
Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Prinsjesdagbrief d.d. 16-09-2003 (Kamerstuk 29 200 X nr. 4)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Pantserrupsvoertuig YPR-765 en YPR-806, diverse types

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 762 voertuigen (diverse types) tussen 2008-2013, waarvan 394 voertuigen buiten gebruik zijn gesteld.

Huidige planning: 976 voertuigen tussen 2008-2015. Er zijn 441 voertuigen verkocht. De huidige planning t/m 2015 is nog 535 voertuigen af te stoten. Hiervan zijn 202 voertuigen al buiten gebruik gesteld.

Samenhang met het beleid

De voertuigen zijn deels operationeel niet meer nodig en worden deels vervangen door de Fennek (nagenoeg voltooid), de CV90 en de Boxer.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Er zijn 424 YPR-765 pantserrupsvoertuigen (diverse types) en 17 YPR-806 pantserrupsvoertuigen verkocht.

Relevante Kamerstukken

- Kamervragen over tiende jaarrapportage project Vervanging Pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 09-06-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 75)
- Tiende jaarrapportage project Vervanging Pantservoertuigen M-577 en YPR met bijlage d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 74)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 74)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)
- Antwoorden op vragen over de elfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 12-08-2010 (Kamerstuk 26 396 X nr. 81)
- Brief over de verkoop van landmachtmaterieel aan Jordanië d.d. 16-06-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 142)
- Kamerbrief inzake elfde jaarrapportage vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 27-04-2010 (Kamerstuk 26 396 nr. 79)
- Uitstelbrief jaarrapportage project vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 14-04-2010 (Kamerstuk nr. 26 396 nr. 77)

UITGAVE

Ministerie van Defensie
September 2010

VORMGEVING

Grafische Dienst | AudioVisuele Dienst
Defensie | Den Haag

TEKST

Ministerie van Defensie

FOTOGRAFIE

Audiovisuele Dienst Defensie
Frank van Biemen
Rob Gieling
Visual Photo Design
US Army
Grafisch Ontwerpburo Engelbracht
e.a.

INTERNET

www.defensie.nl/materieelprojecten

